

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2016

Jitka Tankóová

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

Bakalářská práce

Trestná činnost páchaná na seniorech
Crimes committed against the retired

Autor: Jitka Tankóová

Vedoucí práce: **Ing. Mgr. Ivan Fanta**

Studijní obor: Sociální pedagogika

České Budějovice 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma

"Trestná činnost páchaná na seniorech"

jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury, uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou veřejně přístupné části STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz, provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací, systémem na odhalování plagiátů.

Staňkov, dne 22. května 2016

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla především poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce Ing. Mgr. Ivanovi Fantovi za pomoc a cenné rady při vzniku této bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá trestnou činností páchanou na seniorech a jejím cílem je zanalyzování této problematiky. Teoretická část se věnuje seniorům ve společnosti, ale i kriminalitě, jejímu členění, faktorům vzniku, prevenci a řešení problémů. V praktické části byl použit výzkum kvalitativní. Metoda statistického sběru dat směřuje ke zjištění četnosti výskytu trestných činů, spáchaných na seniorech v jednotlivých krajích. Na základě narativních rozhovorů se seniory, kteří se stali oběťmi trestných činů, byly potvrzeny poznatky, uvedené v teoretické části, a to zejména z hlediska, jak snadno může dojít k trestným činům, spáchaných na seniorech. Výsledek práce tak může být využit k vytvoření objektivního pohledu na příčiny viktimizace seniorů (procesu, ve kterém se člověk stává obětí trestného činu) a může být také využit při činnosti orgánů, zabývajících se prevencí této specifické trestné činnosti.

Klíčová slova: senior, trestný čin, pachatel, oběť, kriminalita, prevence, prevence kriminality

Abstract

The bachelor thesis deals with the violence against seniors. The purpose of the thesis is to analyse and reflect this problematic issue. The theoretical part of the thesis is focusing on the role of seniors in society in general, criminality and its formation, crime prevention, and its possible solution. The practical part of the thesis is aim at the method of qualitative research. The data collection method is aiming at frequency of violence against seniors in each region. On the basis of interviews with attacked seniors, the assumptions, aforementioned in the theoretical part, have been confirmed and, specially, the easiness of its formation. The result may be helpful in setting an objective view on causes of the victimization of seniors (process in which a person, usually old, become a victim of a crime) and may serve as a prevention against these types of crimes.

Keywords: senior, crime, offender, victim, criminality, prevention, crime prevention

OBSAH

ÚVOD	7
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Stáří, stárnutí, senioři ve společnosti a v dopravě.....	8
1.1 Vymezení pojmu stáří	8
1.2 Stárnutí.....	9
1.2.1 Ageismus	10
1.2.2 Vliv prostředí.....	10
1.3 Senioři ve společnosti.....	11
1.4 Senioři v dopravě	11
2 Kriminologie	13
2.1 Pachatel trestného činu a jeho typologie	13
2.2 Oběť trestného činu	15
2.3 Kriminalita	17
3 Nejčastější trestné činy a specifická ohrožení vůči seniorům.....	19
3.1 Kapesní krádeže	19
3.2 Krádeže na ulici	19
3.3 Nabídka pomoci	19
3.4 Podomní krádeže	20
3.5 Krádeže konané „příbuznými“	20
3.6 Domácí násilí	21
3.7 Násilí na seniorech v ústavní péči.....	23
3.8 Zájezdový prodej	24
3.8.1 Česká obchodní inspekce	25
4 Kontrola kriminality	29
4.1 Rozčlenění prevence podle obsahu zaměření.....	29
4.2 Rozčlenění prevence podle okruhu adresátů	31
4.3 Přístup Policie České republiky k řešení problému	31
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
5 Výzkumná část.....	33

5.1	<i>Cíl výzkumu</i>	33
5.2	<i>Metodologický rámec</i>	33
5.3	<i>Narativní rozhovor</i>	34
5.4	<i>Výběrový soubor</i>	34
5.5	<i>Vybraní informanti</i>	35
5.6	<i>Analýza rozhovorů</i>	40
5.7	<i>Získané poznatky</i>	41
5.8	<i>Statistiky</i>	48
5.9	<i>Diskuse</i>	52
	ZÁVĚR	54
	ZDROJE	56
	SEZNAM TABULEK, GRAFŮ	58

ÚVOD

Téma bakalářské práce „Trestná činnost páchaná na seniorech“ jsem si zvolila jednak z profesního důvodu, ale také proto, že je velmi zajímavé a bohužel i stále aktuálnější. Je smutné, že zpravidla zejména nemocní či fyzicky nebo mentálně méně schopní senioři jsou velmi snadnou kořistí a následně obětí trestného činu. Jelikož prevence není nikdy dost, rozhodla jsem se i já zamyslet nad touto oblastí života seniorů.

Lidský život je konečný, to je nezpochybnitelné. Každý z nás jednou zestárne, a proto nelze vyloučit, že někoho také nějaký ten trestný čin, o němž se v této bakalářské práci zmiňuji, potká. Pokud ne, tím líp. Myslím si, že o problematice života seniorů se stále málo mluví a ještě méně se řeší některé, s ním související problémy. Dnešní generace seniorů vyrůstala v jiné době a dostatečně si neuvědomuje, že být obezřetný je bohužel nutnost či dokonce povinnost. Na druhou stranu ubližování starším, ať už fyzicky či psychicky nelze nazývat jinak než hyenismem. Bohužel, existuje skupina (určité procento) lidí, kteří jsou takových hrůzných činů na starších důvěřivých lidech schopni. Dle mého názoru by se měla společnost jako celek ke starším spoluobčanům chovat vstřícně, s patřičnou úctou, měla by jim pomáhat, život ve stáří se jim snažit zpříjemňovat a ne jim ubližovat.

V této práci se nezabývám pouze trestnou činností, ale i možnostmi prevence, o níž starší spoluobčané mnohdy nemají ani tušení. Mým cílem bude tedy nalézt odpověď na to, jaké existují příčiny trestné činnosti, páchané na seniorech, jakým způsobem si pachatelé získali u poškozených seniorů důvěru, ale také jaké pocity senioři bezprostředně po činu prožívali. Teoretická část se věnuje seniorům ve společnosti i obecné kriminalitě, jejímu členění, faktorům vzniku, prevenci a řešení (omezování pokutami aj. či ztěžování činnosti šmejdu) některých specifických trestných činů, spáchaných na seniorech, ze strany ČOI. V praktické části na základě narativních rozhovorů se seniory (spontánního autobiografického sdělení o osobně získané zkušenosti v určité oblasti) lépe proniknu do problematiky trestných činů vůči seniorům.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Stáří, stárnutí, senioři ve společnosti a v dopravě

1.1 Vymezení pojmu stáří

„Stáří je obecným označením pozdních fází ontogeneze, přirozeného průběhu života. Je důsledkem a projevem geneticky podmíněných involučních procesů modifikovaných dalšími faktory (především chorobami, životním způsobem a životními podmínkami) a je spojeno s řadou významných změn sociálních (osamostatnění dětí, penzionování a jiné změny sociálních rolí).“¹

Biologické stáří je spojeno s mírou involučních změn, s poklesem funkční zdatnosti, se změnami regulačních a adaptačních mechanismů. Epidemiologický přístup tvrdí, že stárnutí a umírání představují děje nahodilé, přirozená smrt stářím neexistuje, smrt se bere jako nehoda. Gerontologický přístup uvádí, že stárnutí a umírání jsou procesy zákonité, jsou kódovány genetickou informací. Tento přístup je zastáncem toho, že přirozená smrt stářím existuje. Sociální stáří je spojeno s určitými sociálními změnami (změna rolí, životního způsobu, ekonomického zajištění).²

Lidský život lze charakterizovat ve 4 etapách:

První věk je nazýván jako předproduktivní. Zahrnuje období dětství a mládí.

Druhý věk je označován jako produktivní. Sem patří období dospělosti.

Třetí věk, věk postproduktivní, představuje období poklesu zdatnosti a odpočinku.

Ve čtvrtém věku nastává fáze závislosti.³

---

¹ MŮHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2. s. 18.

² MŮHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2. s. 19.

³ MŮHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2. s. 19.

Kalendářní (chronologické) stáří nastane, jakmile člověk dosáhne určitého, stanoveného věku. Jako kritický či uzlový bod se počítá věk kolem 75 let. Nad 90 let se jedná o dlouhověkost. Takto starých lidí stále více přibývá a to zejména z důvodu zlepšování životní úrovně a lékařského pokroku.⁴

P. Mühlpachra jeho členění stáří:

- 65 – 74 let - mladí senioři (adaptace na penzionování)
- 75 – 84 let - staří senioři (změna funkční zdatnosti)
- 85 let a více - velmi staří senioři jsou spojováni s nedostatečnou soběstačností.⁵

Členění stáří dle M. Vágnerové:

- 65 – 75 let - období raného stáří
- 75 let a více - období pravého stáří.⁶

1.2 Stárnutí

„Stárnutí (gerontogeneze) je zákonitý, druhově specifický celoživotní proces. Je to proces individuální, který je ovlivněn různou genetickou výbavou, životními podmínkami, interakcemi s prostředím, odlišným zdravotním stavem i životním stylem. Stárnutí je kontinuální proces, součást celoživotního vývoje organismu. Stárnutí je individuální a asynchronní, jednotlivé orgány a funkce organismu stárnou nerovnoměrně.“⁷

Ve stáří se zhoršuje zrak, sluch, motorika nebo také psychická aktivita, s níž souvisí neurózy, paranoidity či deprese. Změny jsou však individuální a velký význam má životní styl jedince. I paměť prochází změnami. Starý člověk dokáže

---

⁴ MŮHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2. s. 20.

⁵ MŮHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2. s. 21.

⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5. s. 299, 398.

⁷ MŮHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2. s. 22-23.

podrobně popsat minulost, ale na to, co se přihodilo včera, si často vzpomenout nedokáže.⁸

Další neméně podstatnou změnou je ta, že mizí svalová hmota a také dochází k poruchám spánku. Duševní činnost již není tak pohotová, což se může projevit např. při přecházení vozovky. Starší lidé se také zpravidla špatně vyrovnávají se změnami např. při stěhování.⁹

1.2.1 Ageismus

Pojem ageismus je definován jako negativní postoj či averze vůči starým lidem. V podstatě se jedná o věkovou diskriminaci starých lidí. Vyznačuje se odmítáním, podceňováním starých lidí a následně tím, že nejsou dostatečně doceněni a také milováni svými blízkými (lidmi ve svém okolí). Staří lidé také snadno přebírají názory osob mladších ročníků, zejména ten, že i když žijí relativně spokojeným a poklidným životem, je to přesto špatný život. Při hledání zaměstnání jsou taktéž starší lidé odmítáni a pracovní místa obsazovány mladšími.¹⁰

1.2.2 Vliv prostředí

Se stářím je spojen zhoršující se psychický i fyzický stav člověka. Staří lidé postupně nejsou schopni sami o sebe pečovat a stávají se tak závislími na svých příbuzných, pečovatelských službách či se musí vyrovnat s novým domovem, např. v domovech pro seniory. Pečovatelská služba zdaleka nepředstavuje pro seniory tak razantní změny. Staří lidé zůstávají i nadále ve svých domovech, v prostředí, na které jsou zvyklí, a pracovníci pečovatelské služby pravidelně za těmito lidmi dochází. Služby nespočívají jen v úklidu bytu či nákupu, ale pro seniory představují především psychickou podporu. Někdy se stává, že staří lidé k pečovatelům zaujmou negativní postoj, jelikož se cítí zanedbáváni a jsou nespokojeni s poskytovanými službami. Zato pobyt v domově důchodců zpravidla znamená pro seniory zásadní změnu životního stylu. Lidé prožívají ztrátu pocitu bezpečí, jež pro ně představoval domov, a nyní se dostavuje obava z neznámého.

---

⁸ VYKOPALOVÁ, Hana. *Násilí na seniorech*. Vydání 1. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0409-5. s. 6.

⁹ MŮHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2. s. 25-26.

¹⁰ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. 2. přepracované vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9. s. 34-35.

Staří lidé najednou nemusí chodit nakupovat, ani po sobě uklízet, je o ně postaráno, ale mnohým mohou tyto činnosti scházet. Veškeré změny nesou staří lidé velmi těžce, domnívají se, že už je nic příjemného nečeká, jen smrt.¹¹

1.3 Senioři ve společnosti

Dle podplukovníka Jaroslava Karáska, pracovníka OOK (Odbor obecné kriminality) ÚSKPV (Úřad služby kriminální policie a vyšetřování) Policejního prezidia ČR, jehož náplní práce je zvláště závažná majetková trestná činnost (krádeže a podvody na seniorech, krádeže vloupáním do bytů, rodinných domů, rekreačních objektů), je seniorem chápána osoba, která dovršila 65 let. Karásek dále v časopisu *Policista* uvedl, že pachatelé se zaměřují na pevné telefonní linky osob s takovým jménem, podle něhož lze usuzovat, že se jedná pravděpodobně o seniora (např. Hedvika, Božena). Páchají-li trestnou činnost na vesnici, pak se zaměřují na zastaralé oprýskané domy. Karásek se v článku, týkající se seniorů, také vyjádřil, že kriminalita vůči seniorům má sice klesající tendenci, ale roste profesionalita pachatelů a to i díky používání mobilních telefonů. Vliv na pokles kriminality mají preventivní akce, na základě čehož jsou senioři obezřetnější. Autor rozhovor zakončil tím, že by chtěl, aby senior byl zákonem chápán jako chráněná osoba a v důsledku toho by tak pachatelům hrozila vyšší trestní sazba.¹²

1.4 Senioři v dopravě

Značnou část účastníků silničního provozu tvoří právě senioři v podobě nejen tzv. „svátečních řidičů“, kteří nasednou do svých vozů v době svátků, jakými jsou Velikonoce, Vánoce, Dušičky apod., ale v poslední době vzrůstá počet těch starších občanů, kteří auto využívají denně. Ačkoli za seniory se považují lidé, jež dovršili věk 65 let a výše, již od 65 let je každý povinen absolvovat pravidelnou lékařskou prohlídku. A to z důvodu bezpečnosti nejen seniorů, ale i ostatních účastníků silničního provozu vzhledem ke změnám organismu, viz uvedeno výše. Starší občané mají sice bohaté životní zkušenosti, znalosti i praxi, která mladým řidičům sice schází, ale negativ je u seniorů podstatně více a to zhoršující se zrak, sluch, bolesti, zvýšená únava, snížená schopnost koncentrace, pomalejší reakce aj. Podle publikace

¹¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5. s. 417-421.

¹² ŠULC, Viktorín. Nekoneční „vyráběči“ fint. *Policista*. 2015, č. 11. ISSN 1211-7943. s. 5-7.

Senioři v silniční dopravě, distribuované Policií ČR, dbají senioři na důsledné dodržování dopravních předpisů, jezdí ale pomaleji, než je dovoleno a také blíže ke středu, což vede ke vzniku kolon a následně k nebezpečnému předjíždění. Velký význam má i utužování znalostí pravidel silničního provozu, které prochází neustálými změnami.¹³

---

¹³ OLŠAN, Miroslav. *Senioři v silniční dopravě*. Praha: Ministerstvo dopravy, 2009. s. 5-34.

2 Kriminologie

Kriminologie je věda o kriminalitě (zločinnosti), o jejích pachatelích a obětech a o její kontrole. Kriminologie je vědou multidisciplinární, využívá poznatků z kriminální sociologie, kriminální psychologie, kriminální antropologie, kriminální penologie, z trestního práva, kriminální politiky, kriminalistiky, forenzní psychologie, forenzní psychiatrie a soudního lékařství. Předmětem kriminologie je kriminalita, její pachatelé, oběti a kontrola.¹⁴

2.1 Pachatel trestného činu a jeho typologie

Dle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. § 22 je: „*Pachatelem trestného činu ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.*

Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepříčetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti, vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem; v těchto případech není vyloučena trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala.“¹⁵

Dle Novotného a Zapletala v knize *Kriminologie* jsou za pachatele označovány nejen ty osoby, které se dopustily trestných činů, ale i některé osoby, které orgány činné v trestním řízení trestně nestíhají.¹⁶

Typologie pachatelů je metoda, která člení pachatele trestných činů do skupin na základě určitých kritérií. Příkladem velmi známé typologie je ta, která již ve starověku rozdělila osoby na základě temperamentu na melancholické, cholericke, flegmatické a sangvinistické.¹⁷

---

¹⁴ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0262. s. 15-20.

¹⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁶ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0262. s. 113.

¹⁷ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0262. s. 114-115.

Existuje nespočetně mnoho typologií pachatelů. V kriminologii je nejčastěji používanou typologií právě ta typologie, která se dělí na základě biologických, psychologických a sociologických faktorů.

Do typologií biologicky zaměřených se řadí např. kriminální antropologie, teorie fyziognomické, frenologické (zkoumání velikosti lebky), ale také Lombrosova teorie o rozeném zločinci. Avšak jedna z neznámějších teorií je konstituční typologie E. Kretschmera.¹⁸

Ten se ve své teorii zaměřil na vztah mezi stavbou těla a osobnostními charakteristikami. Na základě toho vytvořil tzv. konstituční typologii, která zahrnuje čtyři tělesné typy člověka. U každého typu popsal psychické vlastnosti i sklon k páčání trestných činů. Astenika popisuje jak člověka s vyšší hubenou postavou, úzkými rameny, ostrým nosem a podlouhlým obličejem. Tento typ páchá převážně majetkovou činností. Atletik je pak střední až vyšší svalnaté postavy se širokými rameny, páchá především násilné delikty sexuální a majetkové povahy. Pyknik je výrazný malým zavalitým tělem a kulatým obličejem, mívá sklony k podvodům. Poslední typ dysplastik má abnormální tělesné vlastnosti a dominují u něj mravnostní a násilné trestné činy.¹⁹

Mezi teorie psychologicky orientované patří např. psychopatie, neurofyziologické (zranění mozku, ADHD) a biochemické faktory (vliv alergie či stravy na páčání kriminálních činů). Důležitou roli hraje psychika a duševní pochody člověka. Existují určité typy psychopatů se sklonem jednak k impulzivnímu jednání, tak i ke zneužívání alkoholu, v důsledku čehož se poté dopouštějí zvýšeného páčání trestných činů.²⁰

Typologie kladoucí důraz na sociologické aspekty osobnosti zkoumají pachatelovo sociální prostředí, proces sociálního učení a schopnost začlenění se do společnosti. Teorie diferencovaného sdružování E. H. Sutherland klade důraz na intenzitu, počet společenských vztahů, ale také na význam sdružování lidí do skupin.²¹

---

¹⁸ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0262. s. 115-116.

¹⁹ VALERIÁN, Luboš a Jan AUFART. *Kriminologie: základy kriminologie*. Vydání 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Lékařská fakulta, 2011. ISBN 978-80-7464-038-4. s. 13.

²⁰ VALERIÁN, Luboš a Jan AUFART. *Kriminologie: základy kriminologie*. Vydání 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Lékařská fakulta, 2011. ISBN 978-80-7464-038-4. s. 14.

²¹ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0262. s. 120.

2.2 Oběť trestného činu

Dle zákona o obětech trestných činů a o změně některých zákonů č. 45/2013 Sb. § 2: „*Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.*“²²

Ve skriptech *Kriminologie a prevence kriminality* je uvedeno dvojí chápání pojmu oběť. V užším pojetí se jedná o oběť tehdy, jestliže fyzická osoba byla poškozena trestným činem na životě, zdraví, majetku, cti nebo jiných právech. V širším pojetí spadají do pojmu oběti i osoby blízké (rodinní příslušníci) v případě, že se jich následek trestného činu dotýká zprostředkovaně.²³

Nauka, zabývající se oběťmi trestných činů, se nazývá viktimologie. Zahrnuje zejména práva, která mají oběti v trestním řízení, pak také právo na ochranu soukromí či právo na kompenzaci způsobených škod, ale zabývá se i psychologií obětí. Podstatou jejího pojetí je oběť trestného činu podpořit a znovu zařadit do společnosti tak, aby dopady trestného činu na oběť byly co nejmenší či vůbec žádné.²⁴

Pojem viktimnost označuje pravděpodobnost stát se potencionální obětí trestného činu. A to na základě chování, věku, psychických vlastností dané osoby, ale i příslušnosti k minoritám. Také u některých profesí existuje větší riziko viktimnosti (např. u policistů, taxikářů, obsluhy benzinových čerpadel). Viktimizace zahrnuje proces, ve kterém se potencionální oběť mění na oběť skutečnou. Zahrnuje tedy chování oběti, vztah mezi obětí a pachatelem a index viktimizace.²⁵

Oběť pachatele svým chováním někdy vyprovokuje (nadávky, urážky, posmívání se) a v důsledku toho může být fyzicky napadena. Dalším příkladem je vyzývavé chování a oblékání, které si pachatel vysvětlí jinak. Také stopování, vychloubání se či nedostatečné zabezpečení majetku nahrává pachatelům. Ne vždy dává oběť pachateli k páchaní trestné činnosti podnět. I přesto se snaží pachatel svést

---

²² Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů.

²³ ZOUBKOVÁ, Ivana a Marcela MOULISOVÁ. *Kriminologie a prevence kriminality*. Vydání 1. Praha: ArmexPublishing, 2004. ISBN 80-86795-05-5. s. 27.

²⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra; a kolektiv. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 9.

²⁵ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0262. s. 141-147.

odpovědnost právě na oběť a to především u násilné trestné činnosti.²⁶

Mezi obětí a pachatelem může být vztah, který ovlivní proces viktimizace. Oběť a pachatel se mohou znát důvěrně (milenci) či od vidění (sousedé). Je alarmující, že pouze v jedné pětině vražd nepojili oběť a pachatele žádné dřívější vztahy. U loupeží je tomu obdobně. I u sexuálních trestných činů se v 70% případů pachatel s obětí znali.²⁷

Index viktimizace slouží ke zjištění počtu obětí na 100 obyvatel za určitý časový úsek. Index je uváděn v procentech a zahrnuje veškerou kriminalitu anebo jednotlivé druhy trestných činů.²⁸

Oběti kriminality se člení do tří skupin a to na primární oběti, sekundární oběti a terciární oběti. Za primární oběť považujeme osobu, která se stala přímou obětí kriminálního činu. Za oběť sekundární pak osobu, která se pohybuje v bezprostředním kontaktu s primární obětí (např. příbuzní). A terciární oběti se stává např. veřejnost, které je újma zprostředkována médii. Jak uvádí Valerián ve své knize *Kriminologie*, mezi nejčastěji vyskytované typy obětí patří: predestinovaná oběť (člověk s vyšší pravděpodobností viktimnosti), předstírající, dobrovolná, latentní a oběť recidivista.²⁹

Újmu oběti dělíme na základě způsobu, času a bezprostřední souvislosti s trestným činem. Na základě způsobu dále na újmu na životě, zdraví, cti, majetku, na psychickou újmu (úzkost, nedůvěra k lidem) a poškození sociálního postavení oběti (v rodině, zaměstnání). Způsobená újma oběti dle času (doby trvání či působení) se dělí na krátkodobou, dlouhodobou a celoživotní. Újma oběti způsobená bezprostřední souvislostí s trestným činem se člení na dvě kategorie a to na primární a sekundární.³⁰

Není pochyb, že oběť trestného činu prochází nelehkou životní situací, kterou není mnohdy schopna zvládnout sama. Řešení nabízí poradenská, sociální a terapeutická pomoc formou psychické, materiální, právní či sociální podpory.

---

²⁶ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0262. s. 143-145.

²⁷ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0262. s. 145-146.

²⁸ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0262. s. 146-147.

²⁹ VALERIÁN, Luboš a Jan AUFART. *Kriminologie: základy kriminologie*. Vydání 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Lékařská fakulta, 2011. ISBN 978-80-7464-038-4. s. 35-37.

³⁰ VALERIÁN, Luboš a Jan AUFART. *Kriminologie: základy kriminologie*. Vydání 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Lékařská fakulta, 2011. ISBN 978-80-7464-038-4. s. 37.

V tomto smyslu se jedná o krizovou intervenci. Největšího významu nabývá ihned po prožití těžké situace. Nezanedbatelnou úlohu představuje i Policie ČR, jelikož právě policisté jsou v mnohých případech prvními spřízněnými osobami, se kterými přichází oběť do styku. Proto je důležité, aby byli ke všem obětem lidí, chápaví a plní porozumění.³¹

Další je pomoc, uskutečňovaná trestně procesními prostředky, ale ta není vždy uspokojivá. Oběti za její poskytnutí musí často hradit různé poplatky (např. advokáta) a především je to déletrvající záležitost. O pomoci kompenzací škody státem Václav Bouřa zdůrazňuje, že Parlament ČR přijal v roce 1997 Zákon č. 209/1997 Sb. o poskytnutí pomoci obětem trestné činnosti, který se vztahuje na oběti, jímž vznikla škoda na zdraví, a na pozůstalé po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela.³²

2.3 Kriminalita

Ne vždy se však orgány činné v trestním řízení o kriminalitě dozví, v tomto případě pak mluvíme o latentní (skryté) kriminalitě, tedy o té, která není nahlášena a následně zaznamenána v žádných oficiálních statistikách. Naproti tomu stojí kriminalita zjevná (registrovaná), tedy ta, o které orgány v trestním řízení ví a je zahrnuta do oficiálních statistik. Skutečná kriminalita pak zahrnuje jak kriminalitu latentní, tak zjevnou. Strach, osobní zájem na utajení trestného činu, nedostatek důvěry v orgány činné v trestním řízení, úroveň právního vědomí občanů, ale i např. tolerance poškozených patří mezi faktory ovlivňující míru latentní kriminality.³³

Registrovanou kriminalitu zaznamenává Policejní kriminální statistika, Statistika Ministerstva spravedlnosti a Statistika vězeňské služby ČR.³⁴

Kriminogenní faktory označují rizikové činitele (příčiny, podmínky), jež usnadňují páchaní trestných činů. Projevují se jako motivace, záměr, pohnutka spáchat daný čin. Člení se na sociální (nevhodná výchova v rodině, nezáměr, malé

---

³¹ BOUŘA, Václav. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Vydání 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-259-9. s. 60-61.

³² BOUŘA, Václav. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Vydání 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-259-9. s. 60-61.

³³ VALERIÁN, Luboš a Jan AUFART. *Kriminologie: základy kriminologie*. Vydání 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Lékařská fakulta, 2011. ISBN 978-80-7464-038-4. s. 22.

³⁴ BOUŘA, Václav. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Vydání 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-259-9. s. 20.

či žádné citové vztahy), kulturní (zanedbaná výchova nejen v rodině, ale i ve škole, velkou roli hraje i bulvár), politické a ekonomické (nevyhovující prostředky kontroly moci, v důsledku toho vandalismus, majetková trestná činnost) a právní, ty upozorňují na nízkou úroveň právního vědomí občanů, mezery v zákonech, v důsledku toho následné porušování a obcházení zákona.³⁵

---

³⁵ BOUŘA, Václav. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Vydání 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-259-9. s. 16-19.

3 Nejčastější trestné činy a specifická ohrožení vůči seniorům

Po konzultaci s policisty z oddělení tisku a prevence v Domažlicích jsem došla k vytvoření přehledu nejčastějších trestných činů vůči seniorům.

3.1 Kapesní krádeže

Nejvíce krádeží, páchaných na seniorech, je kapesních. V důsledku toho by senioři měli být na ulicích více obezřetní. Měli by si dávat pozor, zda nejsou nikým sledováni, doporučuje se vybírat menší obnos peněz z bankomatu, peněženku dávat až na dno tašky a především nikam nepsat PIN. Senioři by zbytečně na sebe neměli upoutávat pozornost drahými šperky a nechlubit se svým jměním cizím osobám. Doslova rájem pro „kapsáře“ jsou přeplněné dopravní prostředky. Senioři by proto měli mít kabelky zapnuté, nosit je na břiše a především je nikam neodkládat.

3.2 Krádeže na ulici

Senioři jsou okrádáni často přímo v ulicích, v dopravních prostředcích, dokonce i v blízkosti bydliště. Zde se doporučuje pohybovat se tam, kde je více lidí, tedy žádné zapadlé uličky a v případě napadení hlasitě volat o pomoc. Jedině tak má člověk šanci, že jej někdo uslyší a přiběhne mu na pomoc. Ještě než důchodci vyrazí do ulic, doporučuje se jim, aby si vzali jen takový obnos peněz, který skutečně na daný nákup potřebují. Jestliže budou potřebovat větší obnos, je vhodné vrátet se domů pro peníze a nakupovat postupně (lze uplatnit při postupném nákupu většího množství zboží, ale ne při jednorázovém nákupu dražšího zboží – pak je vhodný např. sjednání si doprovodu jiné osoby apod.). Nejdůležitější je však si uvědomit, že život je cennější než peníze.

3.3 Nabídka pomoci

Na pozoru by senioři měli být i tehdy, když se jim nějaký cizí člověk na ulici ochotně nabídne, že jim pomůže s těžkou taškou plnou nákupu. Zde platí pořekadlo „příležitost dělá zloděje“. Jakmile dotyčný/á odnese tašku do bytu, důchodce se ani nenaděje a dosud milý pán někdy (často) začne s vyhrůžkami. V obavě o svůj život pak senior nuceně vydá veškerou svoji hotovost.

3.4 Podomní krádeže

Velké nebezpečí pro důchodce představuje i podomní prodej. Prodejci mají vytipovaná místa bydlišť seniorů, obchází je, zvoní u domovních dveří a nabízejí např. deky, hrnce. Jakmile si je senioři vpustí do bytů, pak nastává skutečně velký problém. Podvodníci se totiž dokážou velmi rychle vetřít do přízně. Vyznačují se komunikativností a mimořádně zvýšenou sociální inteligencí. Prodejci chodí minimálně ve dvou, jeden z nich zpravidla upoutá pozornost seniora ukázkou zboží a druhý prošmejdí byt či si odskočí na toaletu. Jelikož staří lidé jsou důvěřiví až naivní, až pozdě zjistí, že se jim z domu či bytu ztratila naspořená hotovost.

Z toho plyne jediné ponaučení, nepouštět cizí lidi do bytu. Jestliže někdo zazvoní s tím, že jde na odečet plynu, elektřiny či že je z pojišťovny, doporučuje se, nechat si ukázat průkazku. Vhodné opatření představuje i řetízek na dveře bránící nežádoucímu vniknutí do bytu.

Preventivní akce k předcházení této trestné činnosti však není příliš účinná. Proč? Z rozhovorů s policisty, kteří se touto problematikou zabývají, vyplývá, že oběti na otázku, proč pouští cizí lidi do domu, odpovídají, že si nemají s kým popovídat, a proto tuto situaci uvítali.

3.5 Krádeže konané „příbuznými“

Na rodinu většina lidí nedá dopustit. Nevhodné chování svých dětí vůči sobě senioři velmi často tolerují a dokonce omlouvají. Proto když u domovních dveří seniorů zazvoní osoba, která tvrdí, že ji posílá jejich vnuk či vnučka, většinou ji senioři vpustí do svého obydlí. Jako důvod tato osoba (zprostředkovatel) zpravidla uvádí, že nyní se vnuk nemůže dostavit osobně a to z nejrůznějších důvodů (je v zaměstnání, v nemocnici, měl dopravní nehodu aj.) a aby se vyhnul následkům, musí ihned zaplatit několik tisíc Kč (často pod hranicí trestného činu, např. 4 000,- Kč), které ale nemá. Proto dotyčného poslal, sám nemůže, jelikož čeká na odtah vozidla, je na policii apod.

I zde existuje řešení. Nepodlehnout podvodníkům, stát si za názorem, že pokud vnuk skutečně potřebuje finanční pomoc, ať si přijde pro peníze on sám. Hluboká citová vazba a ovšem obava o potomka však mnohokrát přehlušuje opatrnost. Mnohdy se pachatelé ohlásí předem prostřednictvím mobilních telefonů s předplacenými SIM kartami českých i zahraničních operátorů. Pachatelé si tipují své oběti pomocí veřejných telefonních seznamů, zejména dle jejich starobylejšího

křestního jména (Božena, Ludmila, Marie, atd.) a předpokládají, že se jedná právě o seniory. Pachatelé používají různé druhy maskování, např. paruky, brýle, pokrývky hlavy a půjčují si vozidla z autopůjčoven, proto je pro policii těžké je následně odhalit a dopadnout.

3.6 Domácí násilí

Pod pojmem domácí násilí se rozumí fyzické, sexuální a psychické násilí, které je pácháno mezi členy rodiny. Typickým znakem je dlouhodobé opakování.³⁶

V rodinných vztazích může docházet k určitému násilí na seniorech (jak psychickému, tak i fyzickému) právě tehdy, jakmile se důchodci rozhodnou převést svoji nemovitost na potomky. Ve smlouvách je často uvedeno věcné břemeno (právo užívání, právo dožití) starých majitelů vůči novým, což v některých případech může vést ke střetům. Ty následně právě vedou k psychickému či fyzickému násilí vůči nemohoucím seniorům. Starším občanům se doporučuje, aby si darovací převod vždy řádně promysleli, a pokud chování potomků není na patřičné úrovni, aby od svého rozhodnutí raději upustili a věc nechali až na dědické řízení.³⁷

Policie České Republiky má právo vykázat agresora na 10 dnů ze společného bytu i proti vůli oběti. Zákon o Policii ČR § 44 říká, že: „*Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou, jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti.*“³⁸

Mnoho seniorů, kteří prožili domácí násilí, však nabízenou pomoc nevyužijí a své trable si nechají pro sebe. Mají strach z toho, co by následovalo dál po oznámení na policii, ale také se stydí za špatné vychování svých dětí. Tito lidé se tak ocitají v zapeklité situaci, ze které již často sami nedokáží najít cestu ven. Dnešní

³⁶ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. 2. přepracované vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9. s. 307-309.

³⁷ VYKOPALOVÁ, Hana. *Násilí na seniorech*. Vydání 1. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0409-5. s. 39-42.

³⁸ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

doba starším lidem příliš nenahrává, naopak upřednostňuje mladé a zdravé jedince. Na druhou stranu je třeba uvést, že žít v domácnosti se staříčky může být náročné.³⁹

Tělesné týrání se projevuje nejen bitím, kopáním či škrcením, které má za následek podlitiny, oděrky či zlomeniny, ale i záměrným odpíráním základních životních potřeb. Dále také prochlazením, odpíráním jídla a léků. Takové týrání není na první pohled příliš patrné, zejména v kratším časovém horizontu, a tím snáze unikne pozornosti okolí.⁴⁰

Citové a psychické týrání je doprovázeno nadávkami, snižováním sebedůvěry, kritizováním, vyhrožováním, zesměšňováním či zastrahováním. To má za následek rozvoj fobií či neschopnost důvěřovat druhým. Dle Mühlpachra sem patří i záměrné poškozování předmětů, ke kterým má daný člověk velké emoční pouto.⁴¹ Zimmelová do této kategorie dále řadí agresi vůči zvířatům, patřícím seniorům, korigování (omezování) sociálních kontaktů, ale také zákaz sledování oblíbených pořadů v televizi.⁴²

Touto problematikou se od roku 1997 zabývá *Bílý kruh bezpečí*, dále jen „BKB“. BKB spolupracuje s Policií České republiky a to tak, že policisté předávají obětem kontakt na BKB a základní informace. Na tuto organizaci se mohou lidé obrátit s prosbou o radu, jak se v dané situaci zachovat, naleznou však zde také podporu a porozumění.⁴³

Další pomoc seniorům nabízí linka důvěry „Senior telefon“, která je v provozu 24 hodin denně a navíc je poskytována bezplatně. Starší lidé budou vyslechnuti, zároveň jim bude nabídnuta pomoc a sděleny nezbytné kontakty. Veškeré hovory jsou anonymní. V článku „*Dobrý den, jak můžeme pomoci?*“, publikovaném v časopisu *Policista*, je uvedeno, že senioři linku hojně využívají, což vyplývá ze statistik. V letech 2004 – 2014 se na tuto linku obrátilo 144 211 lidí.⁴⁴

---

³⁹ BURIÁNEK, Jiří, et al. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. Vydání 1. Kroměříž: Triton Praha, 2006. ISBN 80-7254-914-6. s. 92-93.

⁴⁰ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2. s. 76.

⁴¹ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2. s. 76.

⁴² BURIÁNEK, Jiří, et al. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. Vydání 1. Kroměříž: Triton Praha, 2006. ISBN 80-7254-914-6. s. 90.

⁴³ VYKOPALOVÁ, Hana. *Násilí na seniorech*. Vydání 1. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0409-5. s. 15.

⁴⁴ TICHÝ, Václav. Dobrý den, jak můžeme pomoci? *Policista*. 2015, č. 11. ISSN 1211-7943. s. 8.

Do domácího násilí patří i finanční a majetkové zneužívání, které zahrnuje přisvojování si důchodu, nevýhodné převody majetků, nepřiměřeně vysoké platby za služby aj. Zanedbávání péče pak znamená nevykonávání těch potřeb, které závislá osoba potřebuje (pomoc s jídlem, pitím, hygienou, atd.) Zanedbaný člověk proto může být dehydratovaný, podvyživený, může trpět úzkostí, depresí či apatií.⁴⁵

3.7 Násilí na seniorech v ústavní péči

V dnešní době nejeden senior tráví svá poslední léta po různých ústavech. A ne vždy se personál k těmto lidem chová vstřícně a s pochopením, ba naopak. Do určité míry se na tom podílí i nízké platy zaměstnanců. Ti pak požadují od seniorů peníze navíc, na přilepšenou. Velkým problémem je vzrůstající počet seniorů a s tím spojený nedostatek míst v ústavní péči. Taková zařízení se potýkají i s nedostatečně obsazeným a kvalifikovaným personálem, počínaje ošetřovateli, přes terapeuty až po lékaře, což působí na staříky značně negativně. Personál se tak cítí vysílen, bez motivace a v důsledku toho může nastat syndrom vyhoření. Zimmelová v podkapitole *Násilí na seniorech v ústavní péči* zdůrazňuje: „V domovech důchodců nelze říci, že by se jednalo o týrání seniorů ve smyslu definice týrání. Spíš se jedná o zanedbávání, nedostatky a hrubé odchylky v péči.“ Senioři se musí ze dne na den vyrovnat s omezením soukromí, komunikace, zálib a činností, na které byli zvyklí a naopak s nastolením režimu společného všem spoluobyvatelům (přesný čas snídání, obědů, večeří).⁴⁶

V knize *Domácí násilí na mužích a seniorech* je rozděleno zneužívání v instituci dle charakteru na: zneužívající a útočné chování (např. kopání), zneužívající péče a léčba (finanční zneužívání, podávání léků sloužících k utlumení psychické aktivity) a zneužívající postoje a chování (kritika, ponížení).⁴⁷

---

⁴⁵ MŮHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2. s. 76.

⁴⁶ BURIÁNEK, Jiří, et al. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. Vydání 1. Kroměříž: Triton Praha, 2006. ISBN 80-7254-914-6. s. 94-98.

⁴⁷ BURIÁNEK, Jiří, et al. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. Vydání 1. Kroměříž: Triton Praha, 2006. ISBN 80-7254-914-6. s. 99.

3.8 Zájezdový prodej

Vše začíná zcela nenápadně. Čas od času objevíme v poštovní schránce pozvánku, která zejména důvěřivé důchodce zpravidla zaujme na první pohled. Čím? Už jen tím, že pozvánka obsahuje velký nápis jako: „Zabijačkové hody“ či „Navštivte s námi nejkrásnější zámek Čech“.

Představa, že důchodci stráví příjemné odpoledne ve společnosti podobně starých lidí a na chvíli tak zapomenou na svoje životní strasti a každodenní rutinu, je pro ně víc než lákavá. Dále je často na programu akce i návštěva zámku nebo hradu, který ale mnohdy v průběhu akce ani navštívit nestihnete, prezentace novinek firmy, bohatá tombola o hodnotné ceny, předání slíbených dárků (šiška salámu, víno, aj.) a také oběd zdarma. Asi nikoho nepřekvapí, že mladí lidé jsou na těchto akcích nežádoucí, proto se tam bez doprovodu seniora nemají šanci dostat.

Tzv. šmejdí nejčastěji nabízejí předražené zdravotnické potřeby, deky, hrnce, vysavače, které často ani nefungují. Výrobky mají účastníkům akce údajně usnadnit práci a také díky nim prý výrazně ušetří čas i energii. Pořadatelé vtloukají důchodcům do hlavy, že zakoupením produktu najdou východisko z jejich nelehké situace (např. vyléčí se). V tomto okamžiku se pořadatelé těchto akcí dopouštějí trestného činu podvodu.

Jestliže se rozhodnete zakoupený výrobek po několika dnech vrátit, pak nastává problém. U zboží je sice záruční list, ale záměrně chybí doklad o zaplacení, který je nutno při reklamaci předložit spolu s kupní smlouvou a záručním listem.

Organizátoři těchto pochybných akcí jsou čím dál tím více vynalézavější. Na základě sdělení ředitele Inspektorátu České obchodní inspekce pro Jihomoravský a Zlínský kraj Mgr. Karla Havlíčka, si nesolidní společnosti důchodce již nezvou do pronajatých sálů, ale přímo do svého sídla či provozovny a to z toho důvodu, aby spotřebitelé neměli právo na odstoupení od smlouvy dle ust. § 1829 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění. Tyto společnosti pak do smlouvy uvedou text, že smlouva byla uzavřena v provozovně či sídle společnosti, a proto od ní nelze odstoupit. Často se však jedná o neplatné ujednání, neboť i od takto uzavřené smlouvy lze odstoupit v případech uvedených v ust. § 1828 odst. 2 občanského zákoníku, tj. v případě smluv uzavřených v prostoru obvyklém pro podnikatelské podnikání, pokud k jejímu uzavření došlo bezprostředně poté, co podnikatel oslovil spotřebitele mimo tyto prostory (na ulici),

nebo v případě smluv uzavřených během zájezdu organizovaného podnikatelem za účelem propagace a prodeje zboží či poskytování služeb.⁴⁸

Prodejci za účelem prodání co největšího množství zboží se nebojí používat sprosté výrazy, vyhrůžky, urážet lidi a být arogantní. V několika případech bylo zaznamenáno fyzické napadení či šikana. Cíl je víc než jasný. Okrást starší naivní lidi o peníze, dokonce i o ty, které ještě ani nemají. Není tedy divu, že v posledních letech jsou na vzestupu seniorské exekuce. Prodejci velmi rychle dokážou důvěřivé důchodce přesvědčit, aby si koupili právě jejich drahý výrobek, který mnohdy vůbec nepotřebují. Důchodce si postupně odvedou stranou a tam na ně tlačí za účelem podepsání kupní smlouvy. Takový prodej je jednoznačně nátlakový, o čemž se každý z nás může na vlastní oči přesvědčit ve filmu *Šmejdi*, který vytvořila Silvie Dymáková. Prodejci jsou schopni Vás v místnosti zamknout, a dokud si někdo nějaký výrobek nezakoupí, odeprou Vám slíbený oběd či dokonce vyhrožují, že Vás neodvezou zpět. Neposkytnutí jídla seniorům může způsobit vážné ohrožení zdraví, protože mohou trpět různými nemocemi. Šmejdi se v tomto případě mohou dopustit až trestného činu ublížení na zdraví.

Šmejdi si uvědomují, že nejdůležitější je první dojem, proto prezentují výrobky dané firmy ve společenském oblečení, jsou milí, sympatičtí, vlídní a příjemní. Pořekadlo praví, že šaty dělají člověka. Jestliže první dojem je o daném člověku kladný, tak tento názor přetrvává, i když přednášející začne být postupně hrubý. To potvrzuje i tzv. haló efekt. Lidé mají sklon vytvářet si obraz o člověku na základě toho, co vidí. V důsledku toho dochází k přeceňování a připisování takových vlastností danému člověku, které ve skutečnosti vůbec nemá.⁴⁹

3.8.1 Česká obchodní inspekce

Dle ředitele České obchodní inspekce, dále jen „ČOI“ Mgr. Karla Havlíčka je v celorepublikové evidenci České obchodní inspekce cca 68 společností, které dle § 20 občanského zákoníku oznamují organizovaný prodej výrobků nebo poskytování služeb. Pokračuje tím, že procento kontrol se zjištěným porušením zákona je na předváděcích akcích dlouhodobě vysoké. Často zde dochází k porušení

---

⁴⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁴⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0841-3. s. 60.

zákazu užívání nekalých obchodních praktik a k porušení oznamovací povinnosti společností vůči ČOI.

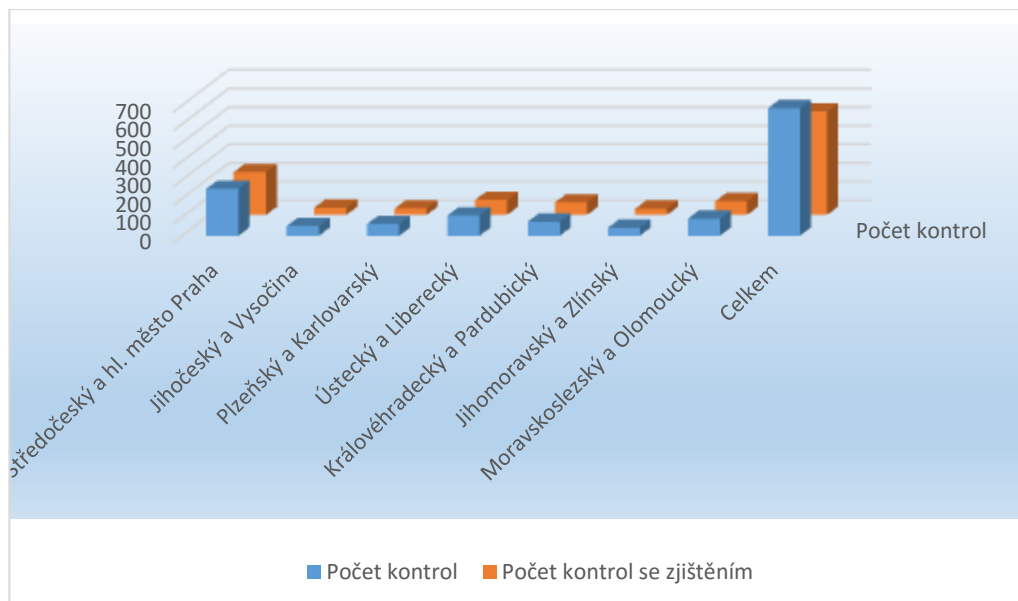
Tabulka 1 – Přehled kontrol a porušení v roce 2014

Inspektorát ČOI	Počet kontrol	Počet kontrol se zjištěním	Porušení v %
Středočeský a hl. město Praha	251	229	91,2
Jihočeský a Vysočina	52	38	73,1
Plzeňský a Karlovarský	63	34	53,9
Ústecký a Liberecký	109	80	73,4
Královéhradecký a Pardubický	75	67	89,3
Jihomoravský a Zlínský	42	33	78,6
Moravskoslezský a Olomoucký	91	73	80,2
Celkem	683	554	81,1

Zdroj: ČOI

Tabulka 1 ukazuje počet kontrol ČOI v roce 2014 v jednotlivých inspektorátech a počet kontrol se zjištěným porušením zákona. Počet porušení je uveden i v procentech.

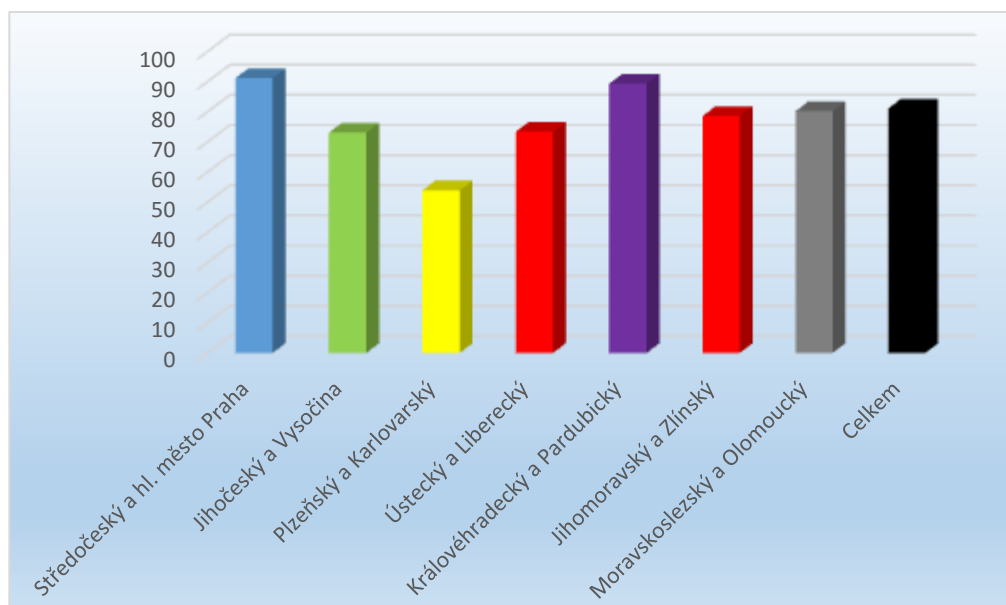
Graf 1 - Přehled kontrol a porušení v roce 2014

Zdroj: ČOI

Graf 1 zobrazuje počet kontrol provedených v uvedených krajích (modré vyobrazení) a následně počet kontrol se zjištěným porušením zákona (oranžové vyobrazení).

Graf 2 - Porušení v %

Zdroj: ČOI

Graf 2 zobrazuje počet zjištěných porušení zákona Českou obchodní inspekcí v daných krajích. Uvedeno v procentech.

Nabízí se otázka, jak ČOI proti šmejdům bojuje? Mgr. Karel Havlíček na můj dotaz uvedl, že ČOI provádí pravidelné kontroly předváděcích akcí, přičemž využívá oznámení pořadatelů předváděcích akcí a podnětů od občanů. Pokud je kontrolou zjištěno porušení zákona, zejména zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, v platném znění, je se společností zahájeno správní řízení a je jí uložena pokuta, která bývá vzhledem k závažnosti prokázaných správních deliktů vysoká (max. je hranice 5 000 000 Kč).

Otázkou však zůstává, proč senioři jezdí na tyto akce opakovaně? Napadá mě osamělost, nezáměr okolí a rodiny, nedostatek sociální interakce, finančních prostředků, či hamižnost, ale i mnoho volného času, který neumí smysluplně využívat, nemožnost či obava cestovat „na vlastní pěst“. Proto je zájem o akci, která je kompletně zajištěna při minimálních nákladech, tak vysoký. Lidé jsou nepoučitelní, říkají, že na prodejní akci byli naposledy a přitom jezdí znovu a znovu. Dle mého názoru je jediné účinné řešení a to, na takové akce rozhodně nejezdit. Dále je nezbytné regulovat zákony, protože je alarmující kam až prodejci mohou a jsou schopni zajít. Přitom smlouvy, uzavřené pod nátlakem, platné nejsou.

4 Kontrola kriminality

Kontrola kriminality představuje snahu nejen státu, ale i společnosti, aby se kriminalita nezvyšovala, zůstala v přijatelných mezích či se dokonce snížila. Dělí se na represí a prevenci. Represivní strategie je ta, která usiluje o potlačení trestné činnosti, probíhá v souladu s trestně právní kontrolou kriminality. Do této kategorie spadá penologie, jenž se zaměřuje na zkoumání trestů, jeho výkon a účinky. Preventivní strategie se snaží trestným činům předcházet a zkoumá jednotlivé kriminogenní faktory. Jedná se o neformální kontrolu kriminality, protože velký vliv má rodina, škola, církev, veřejnost anebo média. Důležité jsou v tomto případě výzkumy kriminality a jejich příčin.⁵⁰

Prevence kriminality je součástí kriminální politiky a směřuje ke snížení páchaní trestných činů a také k jejich předcházení. Člení se dle obsahu zaměření na sociální, situační a viktimologickou prevenci, dle okruhu adresátů na primární, sekundární a terciární, dle charakteru přijímaných opatření na organizační, technickou, personální, výchovnou, a také dle zaměření a účinku. Do rozdělení podle zaměření a účinku patří generální prevence, která slouží k odstrašení pachatelů, ubezpečení občanů o spravedlivém potrestání, a dále sociální neboli individuální prevence, ta se zaměřuje na konkrétní pachatele a snaží se (usiluje) o jejich opětovné začlenění do společnosti.⁵¹

4.1 Rozčlenění prevence podle obsahu zaměření

Sociální prevence má za úkol zabezpečit příznivé společenské podmínky, proto výrazná role připadá na školu a rodinu. Snaží se o eliminaci sociálních kriminogenních jevů, jako je např. prostituce, alkoholismus, nezaměstnanost, bezdomovectví aj. Stát usiluje o konformní chování lidí nejen prostřednictvím vnější kontroly lidského chování, která je formální a institucionalizovaná (právní řád), ale také vnitřní kontrolou kriminality, která je neformální a neinstitucionalizovaná a která klade důraz na ovládání vlastního chování (mravní řád). Chování lidí je sankcionováno a to buď sankcemi pozitivními (odměny, vyznamenání, pochvaly)

---

⁵⁰ BOUŘA, Václav. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Vydání 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-259-9. s. 9.

⁵¹ VALERIÁN, Luboš a Jan AUFART. *Kriminologie: základy kriminologie*. Vydání 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Lékařská fakulta, 2011. ISBN 978-80-7464-038-4. s. 41-43.

nebo negativními (pokuty, soudní tresty, vzetí do vazby).⁵²

Situační prevence se snaží pachateli co nejvíce zabránit v tom, aby spáchal trestný čin, a také se snaží přispět k vypátrání pachatele. Z kriminologických i kriminalistických poznatků vyplývá, že určitá místa, čas a dny jsou pro páchaní trestné činnosti více či méně vhodné. Proto zvýšená kontrola v určitých obdobích nabývá na významu. Situační prevence se zaměřuje na zvýšení ochrany objektů, osob a věcí (např. bezpečnostními zámky, dveřmi, nerozbitným sklem, mřížemi, hlídacími psy, poplašným zařízením), přemístění věcí na místo bezpečnější (parkování automobilů na hlídaných parkovištích, vkládání peněz do bank, spořitelny), ztížení přístupu k prostředkům, vhodným pro spáchání trestného činu (kontrola zavazadel na letištích, neodkládání domovních klíčů pod rohožkou u domu), zmenšení očekávaného prospěchu z trestného činu a zvýšení rizika pro pachatele (značkování stromů v lesních školkách, označování bankovek prvky, ztěžujícími jejich padělání), zlepšení dohledu nad lokalitou (hlídky policie, nainstalování kamer).⁵³

Do situační prevence patří také teorie „hájitelného prostoru“, u které je důležité, jak si určité místo obyvatelé chrání, jak o ně pečují, zvelebují, neboť to vše působí na potencionálního pachatele, následně jej to často odradí, jelikož je vidět, že daná lokalita někomu patří. Situační prevence je upřednostňována před sociální prevencí a to z důvodu, že je rychlejší, jednodušší a v mnohých případech i levnější, ale především že účinky této prevence jsou snadno ověřitelné. Velkou nevýhodou je však to, že účinky nejsou dlouhodobé a často nastává přesun kriminality do jiné lokality, mění se také doba spáchání trestného činu, struktura kriminality, změna ve způsobu páchaní či zaměření se na jiný objekt.⁵⁴

Viktimologická prevence se věnuje potencionálním, ale i skutečným obětem trestných činů. Patří sem poradenská činnost, ale i kurzy sebeobrany, terapie, rehabilitace. Doporučuje lidem, jak se mají chovat, aby ochránili sebe i svůj majetek před různými druhy nebezpečí.⁵⁵

---

⁵² NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0262. s. 173-180.

⁵³ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0262. s. 180-183.

⁵⁴ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0262. s. 183-188.

⁵⁵ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0262. s. 188.

4.2 Rozčlenění prevence podle okruhu adresátů

Primární prevence neboli nepřímá strategie prevence se snaží zajistit příznivé podmínky, podporující rozvoj společnosti. Je zaměřena na veškeré obyvatelstvo, snaží se o to, aby společnost držela pospolu a kriminalita se tak snížila na minimum či úplně vymizela.⁵⁶

Sekundární prevence se věnuje rizikovým skupinám a dále těm osobám, u nichž lze předpokládat, že se mohou stát potencionálními pachateli či potencionálními oběťmi. Tato prevence se tedy orientuje na alkoholiky, žebráky, narkomany, záškoláky, ale právě i na seniory apod. Značný význam při její realizaci mají i pracovníci sociálních služeb přímo v terénu.⁵⁷

Terciární prevence usiluje o to, jak předcházet opakování trestné činnosti, a to jak u pachatele, tak u oběti. U pachatele se klade důraz na sociální reintegraci, kdežto oběti se nabídne pomoc a dále se snaží zamezit sekundární viktimizaci. Sekundární prevence spolu s terciární tvoří přímou strategii prevence kriminality.⁵⁸

4.3 Přístup Policie České republiky k řešení problému

Starší lidé se často stávají terčem zájmu kapsářů, zlodějů, podvodníků i násilníků. Ministerstvo vnitra na základě toho připravilo preventivní program s názvem Nebezpečný věk. Tato kampaň obsahuje mnoho užitečných informací a rad, jak se ochránit před okradením, jak předcházet riziku přepadení, jak se vyhnout podvodu i jak zabezpečit majetek.⁵⁹

Další projekt „Senioři sobě“ spočívá ve spolupráci seniorů se starosty (obecními úřady) a s příslušníky Policie ČR. Tato kampaň je samozřejmě dobrovolná, ale je v zájmu všech postarších spoluobčanů dostavit se na besedu, aby věděli jak ochránit sebe i své blízké. Funguje to tak, že se vyškolí tzv. „kurýr prevence“, který sám vyhledává okruh starších lidí ve svém okolí. V první řadě se uspořádá dvouhodinový seminář, na kterém se tito kurýři dozvědí potřebné informace, kontakty i jim je nabídnut nezbytný materiál. Poté nastává realizace

---

⁵⁶ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0262. s. 189-190.

⁵⁷ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0262. s. 190-191.

⁵⁸ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-0262. s. 191.

⁵⁹ POLICIE. *Podvody na seniorech* [online]. [citováno 2016a-02-05]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/podvody-na-seniorech.aspx>.

v terénu, což zahrnuje jak vyplňování nejrůznějších dotazníků, tak i distribuci materiálu a zejména preventivních doporučení seniorům v oblasti působnosti kurýrů prevence. Poslední část této kampaně tvoří odevzdání a vyhodnocení anket a slavnostní poděkování „kurýrům prevence“. Takoví kurýři prevence mají k dispozici informační materiály, sloužící k poskytnutí rad a návodů všem, kteří je potřebují. Např. brožura „(Ne)bezpečný věk“, samolepky s varujícími hesly „Neotvírej každému“, DVD „(Ne)bezpečný věk“, reflexní samolepky a ankety. Vyplněné ankety využije Policie ČR, která díky tomu získá důležité informace pro účelné vytvoření preventivních aktivit.⁶⁰

Kampaň „Obezřetnost se vyplácí“ se dlouhodobě zaměřuje na nekončící problém, spojený s kapesními krádežemi. Apeluje na lidi s důležitým sdělením, a to, aby si dávali na své věci velký pozor, měli je neustále pod dohledem a nedali tak zlodějům šanci. Jedna z rad je i ta, že je důležité si uvědomit, že auto není trezor, a proto i v uzamčeném voze by neměly zůstat žádné cenné věci, které by mohly přilákat potencionální zloděje.⁶¹

Do projektu Bezpečná domácnost II. se vložila Policie ČR a to od konce roku 2010 pod záštitou policejního prezidenta. Realizuje jej společnost PRO RESCUE. V tomto programu se jedná o čtyřhodinové přednášky, zaměřené na problematiku, která seniory postihuje nejvíce. Na základě videí jsou tak seniorům prezentovány nebezpečné situace, které by je mohly potkat. Cyklus tvoří 5 kapitol: Příležitost dělá zloděje, Život je cennější, Možná přijde i podvodník, Nemusím být obětí a Klíč k bezpečí.⁶²

---

⁶⁰ POLICIE. *Senioři sobě* [online]. [citováno 2016b-02-05].

Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/seniori-sobe-627170.aspx>.

⁶¹ POLICIE. *Obezřetnost se vyplácí* [online]. [citováno 2016c-02-05].

Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/zpravodajstvi-uo-svitavy-obezretnost-se-vyplaci.aspx>.

⁶² POLICIE. *Bezpečná domácnost II* [online]. [citováno 2016d-02-05].

Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/bezpecna-domacnost-ii.aspx>.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 Výzkumná část

5.1 Cíl výzkumu

V praktické části této bakalářské práce se formou kvalitativního výzkumu zaměřím na základě využití řízených rozhovorů na zjištění a následné sestavení hlavních objektivních příčin viktimizace seniorů.

Mým cílem bude tedy objevení či potvrzení prvotních chyb, jichž se senioři dopouštějí, a které si včas neuvědomili, v důsledku čehož se následně stali oběťmi trestných činů. Dále se chci pokusit nalézt odpověď na otázku: Jakým způsobem si pachatelé získali u poškozených seniorů důvěru? Jaké pocity senioři bezprostředně po činu prožívali?

Součástí praktické části bude i statistický sběr dat, směřující ke zjištění četnosti výskytu tohoto negativního jevu a to jednak na celém území ČR v několika letech, ale i v jednotlivých krajích.

5.2 Metodologický rámec

Pro tuto bakalářskou práci jsem zvolila výzkum kvalitativní, který doplním o statistické údaje, jež přináší komplexnější znalosti jak pro praxi, tak i pro teorii. Výhodou je, že údaje získané provedením kvalitativního výzkumu a statistického sběru dat, se mohou vzájemně doplňovat a lze tak využít jejich synergického přínosu. Na základě statistického sběru dat se mohou objevit nové poznatky, které by při využití kvalitativního výzkumu nemusely být zjištěny či vyhodnoceny. Získanými statistickými údaji potvrdím fakt, že se jedná o celorepublikovou existenci dané problematiky, trestné činnosti páchané na seniorech, tudíž výzkum pro tuto práci jsem mohla provést v kterémkoli kraji České republiky. Já zvolila kraj Plzeňský. V neposlední řadě takový výzkum zvyšuje obecnost výsledků.⁶³

Při výzkumu jsem dodržela všechny zásady etického jednání, které zmiňuje Hendl ve své knize *Kvalitativní výzkum*. Patří sem zejména nutnost získat poučený (informovaný) souhlas, což znamená, že osoba se bude účastnit rozhovorů pouze

---

⁶³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Vydání 3. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-262-0219-6. s. 60-61.

za předpokladu, že s tím souhlasí. Dále svoboda odmítnutí, kterou mohou informanti využít kdykoliv během rozhovoru a svoji výpověď tak ukončit. Velmi důležité je zachování anonymity, pravá identita tak nesmí být sdělena nikomu dalšímu.⁶⁴

5.3 *Narativní rozhovor*

Pro další část výzkumu jsem zvolila rozhovor, a to z toho důvodu, že při prvotním sběru podkladů a informací jsem zjistila, že senioři často trpí nedostatkem sociálních kontaktů. Rádi tedy stráví čas s kýmkoli, byť s cizí osobou, důležitá je pro ně zejména skutečnost, že si mají s kým popovídat.

Narativní rozhovor spočívá v tom, že informant má dostatek prostoru k volnému vyprávění. Rozhovor obsahuje čtyři části: stimulace, vyprávění, kladení otázek pro vyjasnění nejasností a zobecňující otázky. První fází je stimulace, ve které budoucímu informantovi představíme téma rozhovoru a usilujeme o jeho důvěru. Poté poprosíme informanta, aby zahájil své vyprávění. Položená otázka směrem k informantovi má být tak široká a zároveň specifická, aby sice měl dostatek prostoru pro své vyprávění, ale neodchýlil se od tématu. Po skončení vyprávění si tazatel vyjasní nesrovnalosti a případné rozpory. Ve čtvrté části tazatel pokládá informantovi otázky typu: „Proč?“, aby odhalil významné poznatky, které vypravěč sám nesdělil. Důležité tedy je, aby se skutečně jednalo o vyprávění vlastního příběhu.⁶⁵

5.4 *Výběrový soubor*

Policisté Služby kriminální policie a vyšetřování Domažlice mě zprostředkovali setkání s těmi informanty, kteří souhlasili s provedením rozhovorů za účelem vytvoření praktické části bakalářské práce. První podmínkou bylo, aby se jednalo o seniory, a druhou, aby byl na nich spáchán trestný čin. Rozhovor jsem uskutečnila se čtyřmi informanty, z toho byl jeden muž a tři ženy, všichni ve věkovém rozmezí 68 – 79 let. Pro zachování anonymity byly v příbězích informantům přiděleny smyšlené zkratky jmen a příjmení, jakož i věk. Rozhovory

---

⁶⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Vydání 3. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-262-0219-6. s. 153.

⁶⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Vydání 3. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-262-0219-6. s. 176-177.

se seniory jsem se snažila vést v milém, přátelském duchu, v co nejpřirozenějším a nejbezpečnějším prostředí, tedy u každého z nich doma.

5.5 Vybraní informanti

Informant č. 1 - muž M. V., 75 let

Dotyčný uvedl, že bydlí v malém městečku spolu se svojí manželkou. Před několika lety na jaře spolu navštívili předváděcí akci, která se konala v restauraci, pouze několik km od místa jejich bydliště. O akci se manželé dozvěděli telefonicky, kdy na mobil pana M. V. zavolala nějaká žena a pozvala jej na předváděcí akci, týkající se prezentace kuchyňského nádobí, převážně hrnců. Informant vzpomíná, že tam měli s sebou také vysavač, který ale nepředváděli, byl pouze vystaven.

Do restaurace spolu s ním a jeho manželkou dorazili i další spoluobčané. Na akci zboží nabízeli určitě čtyři muži, je možné, že jich bylo i pět. Prodejci zboží předváděli, ukazovali jeho vlastnosti a mluvili o jeho kladech. Na „předváděčce“ byl všem nabídnut oběd, kdy dostali řízek s bramborem, a po obědě jim jako dárek dali kávovar. Kávovar M. V. ani nerozbalil, neví tedy, o jakou značku nebo druh šlo.

Prodejci na sobě měli obleky, košile, kalhoty a saka. Košile měli různých barev. Hlavní předvádějící měl na sobě košili světle modré barvy. Informant dodává, že prodejci se chovali velmi slušně a přesvědčivě a tak nebyl důvod mít případné pochybnosti. Prodejci během akce nabídli panu M. V. slevovou kartu ve výši několika desítek tisíc korun českých, a řekli mu, že zboží si na tuto kartičku bude moc zakoupit v jejich kamenném obchodě.

Na základě prezentace zboží prodejci pana M. V. i jeho manželku přesvědčili a rozhodli se k nákupu zboží. Zakoupil tedy pečící hrnec, sadu nožů a čajovou konvici, která se dala postavit na kamna a čaj se vařil v ní. Při prodeji těchto věcí manželé dostali a podepsali kupní smlouvu.

Při odchodu z restaurace manželský pár oslovil ještě jeden z prodejců, kdy jej vzal stranou a začal nabízet vysavač a nádobí spolu se slevovou kartou. Pan M. V. sdělil, že kartu měli obdržet do čtrnácti dnů po sepsání smlouvy. Před odchodem z restaurace se pak manželé rozhodli, že ke koupi zboží přistoupí. S prodejcem podepsali již druhou kupní smlouvu.

Jelikož u sebe informant neměl takovou hotovost, napadlo ho, že finanční částku zaplatí prodejci v místě trvalého pobytu. Po podepsání smlouvy tedy vyrazili domů k manželům, kde jim jeden z prodejců předal vysavač a vzal si od nich požadovanou finanční částku. M. V. si sice vybavuje, jakým autem zboží přivezli, ale registrační značku bohužel neví. Ve svém neuvěřitelném vyprávění pokračuje dál. Prodejci se na akci představili jmény, ale jelikož to bylo v rychlém sledu, jména muž neví.

Po přečtení a prostudování smluv, sepsaných při prodeji, pan M. V. doma rozhodl o odstoupení, napsal proto dopis o odstoupení od smlouvy a odeslal jej doporučeně ve dvou vyhotoveních. První na adresu uvedenou ve smlouvě, kdy se jednalo o adresu provozovny, a druhý na adresu jednatele společnosti. Téhož dne zaslal informant současně s doporučenými dopisy i dva balíky, v nichž byl vysavač a nádobí. Balíky zaslal na adresu provozovny. Po odeslání doporučených dopisů a balíků se však nedočkal žádné reakce ze strany prodávající strany, dopisy byly pouze doručeny.

Informant ani v tento okamžik neztratil naději, a proto o několik dní později poslal do provozovny další doporučený dopis o odstoupení od smlouvy. Asi o tři dny později odeslal M. V. balík na adresu provozovny a v tomto balíku byl pečící hrnec, sada nožů, konvice a dárek z předváděcí akce. Po odeslání věcí však ze strany prodejců nepřišla žádná odpověď, proto informant zavolal na telefonní číslo, které bylo uvedeno na smlouvě jako telefonní spojení na provozovnu. Na provozovně mu bylo po telefonu sděleno, že na vrácení zboží mají čtrnáct dnů. Na to pan M. V. odpověděl, že již zboží do čtrnácti dnů vrátil a že tedy dodržel podmínky kupní smlouvy. Muž telefonující na druhé straně řekl, že u paní účetní bude urgovat vrácení peněz. Zhruba o měsíc později volal zoufající informant opět na firmu, ale telefon mu již zvednut nebyl.

Pan M. V. se rozhodl ve věci vyhledat právní pomoc. Jeho advokát zaslal na adresu firmy předžalobní upomínku, která se ale vrátila zpět jako nepřevzatá v úložní době. M. V. neváhal a rozhodl se kontaktovat i ČOI, kde mu bylo sděleno, ať ve věci kontaktuje Policii České Republiky. Své trable uzavírá smutně se dívající muž tím, že veškeré smlouvy i dopisy dal k dispozici svému advokátovi.

Informant č. 2 – žena K. T., 72 let

Dalším informantem je žena K. T., která již je několik let v důchodu a bydlí sama v rodinném domě na vesnici. Jednoho dne jí někdo volal v dopoledních hodinách na pevnou linku, a oslovil ji: „Babi, ahoj.“ Paní se pohotově zeptala, kdo to je, a bylo jí odpovězeno pouze, babi, to jsem já. K. T. se zeptala, to jsi ty, Rudolfe, a z druhé strany se ozval hlas, který tvrdil, že je Rudolf. Žena mu prozradila, že ho podle hlasu nepoznala a na to Rudolf pohotově zareagoval, že má rýmu.

Pak jí sdělil, že může výhodně koupit auto. Žena se ho ptala, na co bude kupovat auto, a on na to, babi, vždyť to je tak výhodný. Následně se muž paní K. T. zeptal, kolik má u sebe peněz v hotovosti, a ať se jde podívat. Žena uposlechla a sdělila mu, že má u sebe hotovost v rádech několika tisíc korun. Rudolf se zeptal, jestli by mu je K. T. půjčila, že jí peníze samozřejmě vrátí. K. T. muzi vyhověla a sdělila mu, že mu peníze tedy půjčí. Následně pověsila telefon. Po chvíli muž opět zavolal a řekl paní K. T., ať nepokládá telefon. Dále ženě důrazně sdělil, aby nikomu nic neříkala, že je to překvapení.

Pokračoval tím, že ženě řekl, že pro peníze pošle jedno velice známé děvče, že je od něho z vesnice. Pak se ptal, jestli už děvče jde, jestli ji už vidí. K. T. muži sdělila, že děvče ještě nejde, ale po chvíli ji zpozorovala. Rudolf K. T. řekl, aby ty peníze dala do obálky a předala je tomu děvčeti. Znovu zopakoval, že jí je pak vrátí. Žena pak zavěsila a vzala celý obnos peněz, který doma měla a strčila jej do kapsy. Šla otevřít dveře a děvče vstoupilo do verandy. Tam jí K. T. předala peníze a řekla jí, ať si je přepočte. Na to děvče odpovědělo, že to není potřeba. Pak ihned odešlo.

K. T. si v duchu myslela, hned jak peníze děvčeti předala, že to bude asi nějaký podvod, ale policii nevolala. Proč, to neví. Říkala si, že už jí peníze stejně nikdo nevrátí. Tichým hlasem pronesla, že dodnes doma o tom co se jí přihodilo, nikomu nesvěřila, protože se styděla.

Na dotaz, jak na ni působil mužský hlas v telefonu, odpověděla, že podle hlasu soudí, že byl středního věku, mluvil dobře česky, ale nevšimla si toho, že by měl nějaký přízvuk.

K. T. pokračuje, že žena, které předala peníze, byla mladá, kolem 35 let, měla dlouhé hnědé vlasy, menšího vzrůstu. Na sobě prý měla rifle a asi i riflovou bundu. Na víc si žena nevzpomíná. Dodává, že mluvila česky. Tedy moc nemluvila, jen že není třeba přepočítávat peníze, jinak nic neřekla. Popis ženy ukončuje tím, že si myslí, že by danou ženu asi nepoznala.

Informant č. 3 – žena V. J., 79 let

Dalším informantem je V. J., 79 let. V. J. bydlí v domě s pečovatelskou službou. Zde žila spokojeně několik let až do jednoho osudného dne. Žena vzpomíná, že to bylo na podzim, kdy odpoledne na dveře jejího bytu ve třetím patře budovy někdo zaklepal. Jelikož žena je na invalidním vozíku, chvíli jí trvalo, než se k nim dostala. Poté otevřela a za dveřmi stál muž. Ihned slušně pozdravil a zeptal se, jak se ženě daří.

V. J. se zeptala, co potřebuje, a on jí sdělil, že je brusič nožů a zda-li tedy nepotřebuje nějaké přebrousit. Žena mu řekla, že nože nepotřebuje, ale že by si ráda nechala přebrousit škrabku a dvoje nůžky. Poté mu sdělila, že pro škrabku a nůžky na vozíku dojede, aby počkal venku na chodbě. V. J. dojela na invalidním vozíku do své kuchyně, a když hledala věci na broušení, tak se najednou otočila a za ní stáli už dva muži.

Jeden byl ten samý, kterému byla otevřít dveře. Mezitím našla škrabku a ty dvoje nůžky. Tyto tomu jednomu muži předala a on je začal brousit. Náčíní měl položené na zemi. Potom se rozhodla, že si nechá nabrousit ještě dva nože. Ptala se na cenu a na to jí jeden z mužů odpověděl, že to bude levné. Následně mladší z mužů vzal nůžky, nože i škrabku a umyl je ve dřezu, utřel utěrkou a nechal odložené na mycí lince. Věci si žena pak odklidila sama.

Poté jí řekli, že za nabroušení nožů budou chtít několik set korun českých, avšak v peněžence, kterou žena měla odloženou na stole v kuchyni, měla jen několik drobných. Další peníze měla uložené v horním šuplíku komody pod televizí v obývacím pokoji. Na svém invalidním vozíku proto dojela k této komodě, kde z horního šuplíku vyndala modrou obálku, ze které vytáhla bankovku. Obálku následně vrátila zpět do komody, kdy v ní bylo ještě několik tisíc korun českých. Šuplík nechala otevřený. Hotovost mužům předala. Muž jí vrátil drobnou částku zpět s tím, ať si ji nechá na elektriku. Poté oba muži odešli. Žena byla tou dobou v kuchyni a jen na ně zavolala, ať za sebou zabouchnou. Asi po patnácti minutách šla zavřít šuplík, přičemž se podívala do obálky a ta byla prázdná.

Žena dodává, že u ní nikdo jiný v jejím bytě dnešního dne na návštěvě nebyl. Muži tak museli využít jejího handicapu a nepozornosti a finanční hotovost z obálky odcizit. Svě vyprávění zakončuje tím, že vchodové dveře do pečovatelského domu jsou zajištěny bzučákem a V. J. v žádném případě v inkriminovanou dobu dveře nikomu neotevírala.

Informant č. 4 – žena R. T., 68 let

Posledním informantem je žena R. T., která bydlí sama v rodinném domku. Jednoho pátečního dne seděla v kuchyni a čistila zabitého králíka. Žena vzpomíná, že mohlo být někdy kolem oběda, když zvedla hlavu a skrz dveře do předsíně, které mají v sobě takové málo průsvitné sklo, spatřila, že je v předsíni nějaký člověk. Vchodové dveře do domu v době, kdy je žena doma, bývají běžně nezamčeny. Na otázku proč, žena dodává, že bydlí na vesnici, kde se ještě nikdy nic nestalo, ani se zde nevyskytují cizí lidé. R. T. nejdříve zavolala přes dveře, kdo je tam, nikdo jí však neodpověděl, ale siluetu stále viděla. Takže vstala a otevřela ty dveře.

V předsíni stála nějaká žena, na níž bylo patrné, že to není rodilá Češka. R. T. tipuje, že mohla být romské národnosti. Když R. T. vešla do předsíně, cizí žena začala vycházet jakoby z domu ven a odešla do verandy, která je mezi vchodovými dveřmi a předsíní. Když vešla sem, začala na R. T. mluvit, R. T. již byla v tu dobu taky v té verandě. Nezvaná žena se začala ptát, zda R. T. nemá nějaké králíčí kožky, staré železo anebo peří. R. T. odpověděla, že nic nemá, a ať jde pryč. Žena vyšla na dvorek, R. T. za ní. Na pozemku před domem po pravé ruce od vchodu do domu R. T. uviděla (zaregistrovala) další ženu, která seděla v podřepu a měla stažené kalhoty, ta žena, která byla předtím u ní v domě, jí řekla, že ta druhá žena, co tam sedí, potřebovala na záchod. Žena, která byla uvnitř, začala R. T. říkat, že by potřebovaly toaletní papír, a přitom se vrátila do té verandy.

R. T. však náhodou ve verandě měla toaletní papír, a tak ho vzala do ruky a chtěla jí ho dát. Ovšem ona pokračovala až do předsíně a současně s tím za nimi do domu vešla i ta, co předtím seděla venku v podřepu. O toaletní papír najednou neměly zájem. Ta, co vešla jako první zpátky do domu, R. T. začala říkat, že je těhotná a že by potřebovala napít a mířila do kuchyně. Žena šla za ní do kuchyně a přišla tam i ta druhá z venku. R. T. jim říkala, ať jdou ven, že jim ráda vodu donese. Žena pokračuje ve svém vyprávění dál s tím, že si myslí, že jedna z nich zcela určitě sahala na vodovodní kohoutek, voda jí téci mohla i nemusela, to R. T. neví, zda bylo darlingem dostatečně napumpováno. V každém případě, když pak bylo po všem, šla se R. T. napít. Kohoutek byl otevřený, ale voda netekla. Proto si šla R. T. pustit darling.

R. T. ženy pořád strkala ven do předsíně, což se jí povedlo, když v tom okamžiku se otevřely dveře, které jsou naproti dveřím do kuchyně, a z obývacího pokoje najednou vyšla další žena. R. T. se jí hned ptala, co tam dělá a chytla ji

za bundu za rameno. Ona se jí vyškubla se slovy „nechte mě“ a všechny vyběhly přes verandu ven. R. T. šla ven za ženami, ale vzhledem k tomu, jak byly rychlé, tak je už před domem nespátřila. Poté si všimla šedého auta, zaparkovaného před domem.

R. T. blesklo hlavou, že je to nějaké divné a rychle se vrátila zpět dovnitř a skrze obývací pokoj zašla do ložnice. Od vstupních dveří uviděla, že jsou pootevřené dveře skříně, kde má prádlo a kam si ukládá své úspory. Skříň otevřela a podívala se do regálů pod prádlo, kde schovává své peníze. A zde zjistila, že tam žádné peníze nejsou. Rychle vyběhla ven až na ulici a zahlédla to auto, které stálo předtím před domem, jak je na konci ulice. Poté honem běžela dovnitř a volala na linku 158. Stačila říct pouze to, že byla vykradená a svoje jméno, když se mobil vybil.

V tu chvíli honem zamkla dům, vzala kolo a jela za synem, který pracuje nedaleko. Všechno mu povyprávěla a on potom opět zavolal na linku 158 znovu a předal jim veškeré informace, které chtěli vědět. Poté se vrátili společně před dům a vyčkávali na příjezd policie. R. T. dodává, že nikdo další nevěděl, kde své úspory má, nikomu o nich neříkala.

R. T. uzavírá své vyprávění tím, že pachatelky byly v tomto případě dopadeny a potrestány. Všechny tři pachatelky byly rozhodnutím soudu odsouzeny k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

5.6 Analýza rozhovorů

Po zpracování rozhovorů do souvislých příběhů se dostávám k jejich analýze, pro kterou volím metodu otevřeného kódování. Jak uvádí Hendl ve své knize, tato metoda spočívá v tom, že výzkumník znovu prochází přepsané rozhovory, zaměřuje se na důležitá místa a v důsledku toho odkrývá nová témata. Cílem kódování je tedy tematické rozebrání daného textu a vytvoření obecných kategorií. Vychází se z dat uvedených informanty, ale přispět může svými domněnkami i výzkumník.⁶⁶

---

⁶⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Vydání 3. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-262-0219-6. s. 247.

5.7 Získané poznatky

Po provedení rozhovorů jsem došla k několika hlavním příčinám, které ve výše uvedených příbězích vedly k trestné činnosti.

1) Neopatrnost seniorů

Na základě analýzy rozhovorů jsem dospěla k názoru, že v nemálo případech je na vině neopatrnost, v důsledku nepřizpůsobení se změněným společenským podmínkám, a to konkrétně u informanta č. 4 - u ženy R. T., která uvedla, že: *„Vchodové dveře do domu v době, kdy je doma, bývají běžně nezamčeny. Na otázku proč, žena dodává, že bydlí na vesnici, kde se ještě nikdy nic nestalo, ani se zde nevyskytují cizí lidé.“*

2) Důvěřivost seniorů

Tato příčina byla společná všem vyslechnutým příběhům. Pachatelé dokonale skryli svůj cíl – obelhání důchodců, nevzbuzovali jakékoli podezření, aby se informanti měli na pozoru.

Informant č. 1, muž M. V., vypověděl: *„Prodejci na sobě měli obleky, košile, kalhoty a saka. Košile měli různých barev. Hlavní předvádějící měl na sobě košili světle modré barvy. Informant dodává, že prodejci se chovali velmi slušně a přesvědčivě, a tak nebyl důvod mít případné pochybnosti.“*

Informant č. 2, žena K. T., byla důvěřivá ve svém příběhu hned několikrát, nejprve při zvednutí telefonu: *„...babi, to jsem já. K. T. se zeptala, to jsi ty Rudolfe a z druhé strany se ozval hlas, který tvrdil, že je Rudolf. Žena mu prozradila, že ho podle hlasu nepoznala a na to Rudolf pohotově zareagoval, že má rýmu.“* Pachatel nevzbudil podezření, ani tehdy, když se vylouval na rýmu. Žena K. T. ani na chvíli nezaváhala a pachateli uvěřila, že půjčené peníze dostane nazpět: *„Rudolf se zeptal, jestli by mu je K. T. půjčila, že jí peníze samozřejmě vrátí. K. T. muži vyhověla a sdělila mu, že mu peníze tedy půjčí.“* Podezřelé ji nepřišlo ani to, že si vnuk peníze nevyzvedl sám: *„...řekl, že pro peníze pošle jedno velice známé děvče, že je od něho z vesnice... Rudolf K. T. řekl, aby ty peníze dala do obálky a předala je tomu děvčeti.“*

Za povšimnutí stojí to, že seniorka bez jakéhokoli promyšlení okamžitě plní přání pachatele, tedy zapůjčení určitého obnosu peněz. U této ženy lze dále vyzorovat změnu v hodnotové orientaci, která se proměňuje na základě získaných

životních zkušeností, ale také to, že je blíže ke konci života a peníze již pro ni neznamenají tolik jako silný vztah k vnoučatům.

Informant č. 3, žena V. J., se setkala s překvapivě vstřícným vystupováním, které je v dnešní době spíše výjimkou: „...*otevřela a za dveřmi stál jeden muž. Ihned slušně pozdravil a zeptal se, jak se ženě daří.*“

Informant č. 4, žena R. T., měla být obezřetnější, a to tehdy, jakmile v domě spatřila cizí osoby: „*R. T. nejdříve zavolala přes dveře kdo je tam, nikdo jí však neodpověděl, ale siluetu stále viděla. Takže vstala a otevřela ty dveře. V předsíni stála nějaká žena, na níž bylo patrné, že to není rodilá Češka.*“ Jenže seniorka chtěla vyřešit vše po dobrém a vyhovět přáním žen „v nouzi“.

3) Zdvořilost pachatelů

Tato příčina se vyskytuje velmi viditelně u případu č. 1, kdy prodejci působili na manželský pár velice seriózně: „*Prodejci se chovali velmi slušně a snažili se přesvědčit o prospěšnosti nádobí.*“ Překvapilo mne, že pan M. V. si vybavoval i takové detaily typu, jak byly osoby oblečené, dokonce i v jaké barvě: „*Prodejci na sobě měli obleky, košile, kalhoty a saka. Košile měli různých barev. Hlavní předvádějíci měl na sobě košili světle modré barvy.*“

Zde se uplatní již v teoretické části zmíněný haló efekt. Senioři všude kolem sebe vidí nezdvořilost a nevychovanost mladších generací, právě proto je slušné chování, zdvořilé vystupování, ale i formální oblečení všech prodejců nejen mile překvapilo, ale mělo za následek i to, že nevzbudilo u daného manželského páru nejmenších pochybností.

Senioři v rozhovorech také odhalili pocity, které bezprostředně po činu prožívali.

1) Stud

Při rozhovorech se často informanti neubránili ani vyjádření pocitů, které v danou chvíli prožívali. Jedním z nich je právě stud. Proč? Informanti se bojí, že by je jejich nejbližší odsoudili, vynadali by jim či by v očích veřejnosti „klesli“. Informant č. 2, žena K. T.: *„Tichým hlasem pronesla, že dodnes doma o tom co se jí přihodilo, nikomu nesvěřila, protože se styděla.“*

2) Zoufalost

V příběhu č. 1 je zdůrazněno, jak velkým trablem si pan M. V. prošel. Trápily ho pocity zoufalství a bezmoci zároveň, když chtěl odstoupit od kupní smlouvy: *„Po přečtení a prostudování smluv sepsaných při prodeji se pan M. V. rozhodl o odstoupení... zaslal současně s doporučenými dopisy i dva balíky... Po odeslání doporučených dopisů a balíků se však nedočkal žádné reakce ze strany prodávající strany, dopisy byly pouze doručeny... o několik dní později poslal do provozovny další doporučený dopis o odstoupení od smlouvy. Asi o tři dny později odeslal M. V. balík... Po odeslání věci však ze strany prodejce nepřišla žádná odpověď... proto informant zavolal na telefonní číslo... bylo mu sděleno, že na vrácení zboží mají čtrnáct dnů a že u paní účetní bude urgovat vrácení peněz... o měsíc později volal opět na firmu, ale telefon mu již zvednut nebyl.“*

Věděl, že jeho snaha o spravedlnost nikam nevede, přesto stále doufal: *„Pan M. V. se rozhodl ve věci vyhledat právní pomoc.“* Proč? Tyto oběti, z řad seniorů, v sobě mají zažitou poctivost a čestné chování, a to očekávají i od svého okolí.

3) Přiznání vlastní chyby

K zajímavé situaci došlo u informanta č. 2, ženy K. T., která měla nějaké tušení, intuici. Jakmile bylo po všem, byla si jistá, že šlo o podvod: *„K. T. si v duchu myslela, hned jak peníze děvčeti předala, že to bude asi nějaký podvod, ale policii nevolala. Proč, to neví. Říkala si, že už jí peníze stejně nikdo nevrátí.“*

Jaká jsou další zjištění, která vyplynula z výpovědí informantů?

1) Pomoc rodiny

Informant č. 4, žena R. T., naopak neváhala a pro pomoc rodiny, konkrétně syna, se doslova rozjela: „... zamkla dům, vzala kolo a jela za synem, který pracuje nedaleko. Všechno mu povyprávěla a on potom opět zavolal na linku 158 znovu a předal jim veškeré informace, které chtěli vědět.“ U této seniorky si nejde nevšimnout, jaký význam má pro ni rodina. Zásadní. Představuje pro ni oporu a možnost svěřit se se svými problémy, což je pro starší občany důležité, ví, že na své trable tu přece jen nejsou sami.

2) Ztráta finančních prostředků

Ztráta finančních prostředků je obsažena v každém příběhu. U informanta č. 1 byla ztráta financí způsobena zpočátku vlastní vinou, a to proto, že přistoupil na koupi prezentovaného zboží, kdy po následném odstoupení od smlouvy, a odeslání (vrácení) zboží, peníze neviděl: „Na základě prezentace zboží prodejci pana M. V. i jeho manželku přesvědčili a rozhodli se k nákupu zboží.“

Informant č. 2, žena K. T., po telefonické domluvě slíbila půjčení finanční hotovosti „vnukovi“: „Rudolf se zeptal, jestli by mu K. T. peníze půjčila, že jí je samozřejmě vrátí. K. T. muži vyhověla a sdělila mu, že mu peníze tedy půjčí. Následně pověsila telefon.“ Ženě K. T. nepřišlo divné ani to, že si pro peníze nepřišel on sám, ale že místo sebe poslal náhradu: „...ženě řekl, že pro peníze pošle jedno velice známé děvče, že je od něho z vesnice.“

Informant č. 3, žena V. J., přišla o schované peníze, aniž by si čehokoli všimla: „Asi po patnácti minutách šla zavřít šuplík, přičemž se podívala do obálky a ta byla prázdná.“

I u informanta č. 4, ženy R. T., podobně jako u předchozí, zmizely peníze nevědomky: „R. T. blesklo hlavou, že je to nějaké divné a rychle se vrátila zpět dovnitř a skrze obývací pokoj zašla do ložnice. Od vstupních dveří uviděla, že jsou pootevřené dveře skříně, kde má prádlo a kam si ukládá své úspory. Skříň otevřela a podívala se do regálů pod prádlo, kde schovává své peníze. A zde zjistila, že tam žádné peníze nejsou.“

3) Narušení soukromí

U informanta č. 3, ženy V. J., si lze všimnout drzosti pachatelů, kteří neuposlechli prosby ženy V. J, aby počkali na chodbě a do bytu přece jen vnikli: *„Poté mu sdělila, že pro škrabku a nůžky na vozíku dojede, aby počkal venku na chodbě. V. J. došla na invalidním vozíku do své kuchyně, a když hledala věci na broušení, tak se najednou otočila a za ní stáli dva muži.“*

Ještě znatelněji lze tento jev zpozorovat u informanta č. 4, ženy R. T., u které tento jev vůbec nemusel vzniknout, kdyby seniorka dbala více na své bezpečí a dveře zamykala. Pachatelky jí tak vnikly přímo do domu: *„Vchodové dveře do domu v době, kdy je žena doma, bývají běžně nezamčeny. Na otázku proč, žena dodává, že bydlí na vesnici, kde se ještě nikdy nic nestalo, ani se zde nevyskytují cizí lidé. R.T. nejdříve zavolala přes dveře kdo je tam, nikdo jí však neodpověděl, ale siluetu stále viděla. Takže vstala a otevřela ty dveře. V předsíni stála nějaká žena, na níž bylo patrné, že to není rodilá Češka.“*

4) Více pachatelů

Z uvedených výpovědí informantů vyplývá, že pachatel nikdy nebyl pouze jeden, vždy byli alespoň dva či měl pachatel alespoň komplice. Důvodem je odlákání pozornosti oběti jiným směrem a následné zjištění místa úschovy financí.

Informant č. 1 vypověděl: *„Na akci zboží nabízeli určitě čtyři muži, je možné, že jich bylo i pět.“*

Informanta č. 2, ženu K. T., zkontaktoval údajný vnuk prostřednictvím mobilního telefonu, který měl předem domluveného komplice: *„Rudolf se zeptal, jestli by mu K. T. peníze půjčila, že jí je samozřejmě vrátí. Pokračoval tím, že ženě řekl, že pro peníze pošle jedno velice známé děvče, že je od něho z vesnice.“*

I informant č. 3, žena V. J., uvedla, že pachatelé byli dva: *„V. J. došla na invalidním vozíku do své kuchyně, a když hledala věci na broušení, najednou se otočila a za ní stáli dva muži.“*

Informanta č. 4, ženu R. T., „navštívily“ pachatelky tři: *„V předsíni stála nějaká žena, na níž bylo patrné, že to není rodilá Češka. Na pozemku před domem po pravé ruce od vchodu do domu R. T. zaregistrovala (uviděla) další ženu... R. T. ženy pořád strkala ven do předsíně, což se jí povedlo, když v tom okamžiku se otevřely dveře, které jsou naproti dveřím do kuchyně a z obývacího pokoje najednou vyšla další žena.“*

5) Rychlé zmizení z místa činu

Informant č. 2, žena K. T., popisuje rychlé jednání: „...K. T. jí předala peníze a řekla jí, ať si je přepočte. Na to děvče odpovědělo, že to není potřeba. Pak ihned odešlo.“

Informant č. 4, žena R. T., ve své výpovědi zmínila rychlé zmizení pachatele z místa činu: „Rychle vyběhla (R.T.) ven až na ulici a zahlédla to auto, které stálo předtím před domem, jak je na konci ulice.“

Rychlé zmizení z místa činu je víc než jasné. Aby zbytečně neupoutávali pozornost jiných lidí. Čím rychleji zmizí, tím je větší šance, že si jich nikdo nevšimne.

6) Odhalení místa pro schovávání úspor

Informant č. 3, žena V. J., uvedla, že pachatelé viděli, odkud bere peníze: „Na mém invalidním vozíku dojela k této komodě, kde z horního šuplíku vyndala modrou obálku, ze které vytáhla bankovku. Obálku následně vrátila zpět do komody, kdy v ní bylo ještě několik tisíc korun českých.“

U informanta č. 4 - ženy R. T., pachatelky místo, kde seniorka měla uložené peníze, odhalily samy. Bylo jich víc, a tak dokonale odlákaly ženinu pozornost nejdříve tím, že se poptávaly po nějakých věcech, poté „nutně“ potřebovaly toaletní papír a nakonec chtěly napít: „Nezvaná žena se začala ptát, zda R. T. nemá nějaké králičí kožky, staré železo anebo peří. R. T. odpověděla, že nic nemá, a ať jde pryč. Žena začala R. T. říkat, že by potřebovaly toaletní papír a přitom se vrátila do verandy. Dále R. T. začala říkat, že je těhotná a že by potřebovala napít a mířila do kuchyně. R. T. ženy pořád strkala ven do předsíně, což se jí povedlo, když v tom okamžiku se otevřely dveře, které jsou naproti dveřím do kuchyně, a z obývacího pokoje najednou vyšla další žena. R. T. se jí hned ptala, co tam dělá a chytla ji za bundu za rameno. Ona se jí vyškubla se slovy „nechte mě“ a všechny vyběhly přes verandu ven. R. T. šla ven za ženami, ale vzhledem k tomu, jak byly rychlé, tak je už před domem nespatriila.“

7) Odhalení krádeže

Ve třech výpovědích se informanti zmínili, že to, že byly okradeny, zjistili téměř okamžitě nebo po několika málo minutách.

U informanta č. 2, ženy K. T., tomu tak bylo okamžitě, žena uvedla, že měla pochybnosti už přímo předáváním: „K. T. si v duchu myslela, hned jak peníze děvčeti předala, že to bude asi nějaký podvod, ale policii nevolala.“

Informant č. 3, žena V. J.: „Asi po patnácti minutách šla zavřít šuplík, přičemž se podívala do obálky a ta byla prázdná.“

Informant č. 4, žena R. T.: „R. T. blesklo hlavou, že je to nějaké divné a rychle se vrátila zpět dovnitř a skrze obývací pokoj zašla do ložnice. Od vstupních dveří uviděla, že jsou pootevřené dveře skříně, kde má prádlo a kam si ukládá své úspory. Skříň otevřela a podívala se do regálů pod prádlo, kde schovává své peníze. A zde zjistila, že tam žádné peníze nejsou.“

5.8 Statistiky

Níže uvedená data v tabulkách jsou data oficiálními, které mi byly poskytnuty pro doplnění obsahu této práce. Zahrnují lidi od 65 let a výš, kteří se v letech 2012-2014 stali oběťmi trestných činů. Poskytnuté údaje jsem následně převedla do dvou tabulek. Bakalářskou práci jsem začala zpracovávat v roce 2014 a dokončila počátkem roku 2016. Nepodařilo se mi již od Policie ČR získat aktuální data za rok 2015, proto jsem ve své práci ponechala data z roku 2014.

V první tabulce jsem uvedla četnost trestné činnosti, která je páchaná na seniorech a to na území celé České republiky v jednotlivých letech.

Druhá tabulka pak zobrazuje druhy trestné činnosti (krádež, loupež, násilí, vydírání a vyhrožování, ublížení na zdraví, ostatní TČ), páchané na seniorech v jednotlivých krajích za rok 2014.

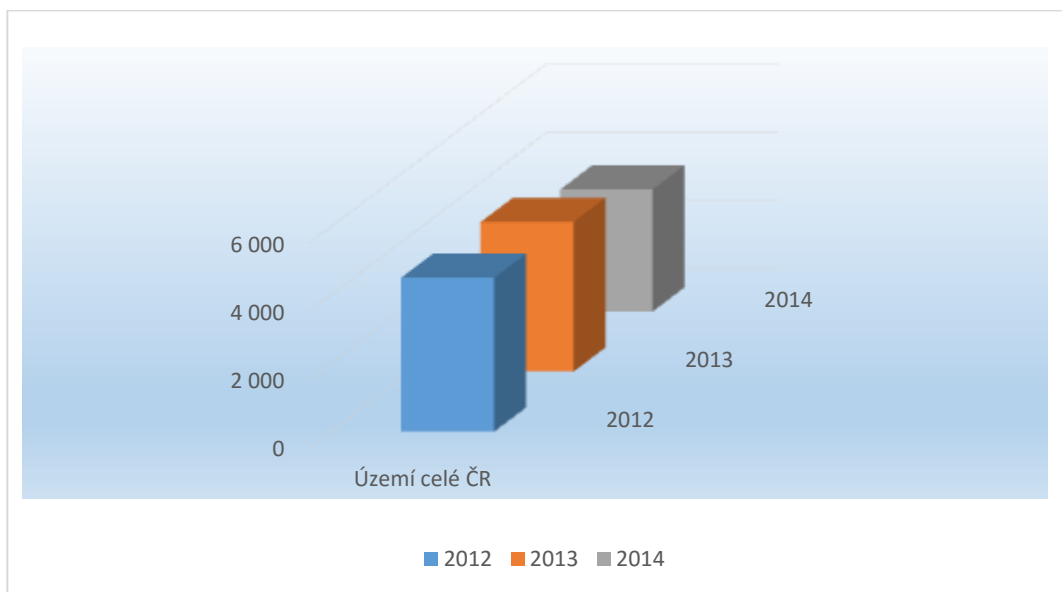
Tabulka 2 - Četnost trestné činnosti, jenž je páchaná na seniorech

	2012	2013	2014
Území celé ČR	4 497	4 374	3 566

Zdroj: Policejní prezidium České republiky

Tabulka 2 zobrazuje četnost trestné činnosti na území celé České republiky, jenž je páchaná na seniorech a to v letech 2012, 2013 a 2014.

Graf 3 - Četnost trestné činnosti, jenž je páchaná na seniorech

Zdroj: Policejní prezidium České republiky

Z grafu 3 lze zjistit, že četnost trestné činnosti, páchané na seniorech v uvedených letech, byla v roce 2012 nejvyšší (modré vyobrazení), v roce 2013 (oranžové vyobrazení) nepatrně klesla a v roce 2014 (šedé vyobrazení) se pokles ještě více prohloubil. Z této statistiky vyplývá, že oznámené trestné činy, páchané na seniorech, mají klesající tendenci. Důležité je slovo oznámené, jelikož mnoho činů senioři nikomu nenahlásí.

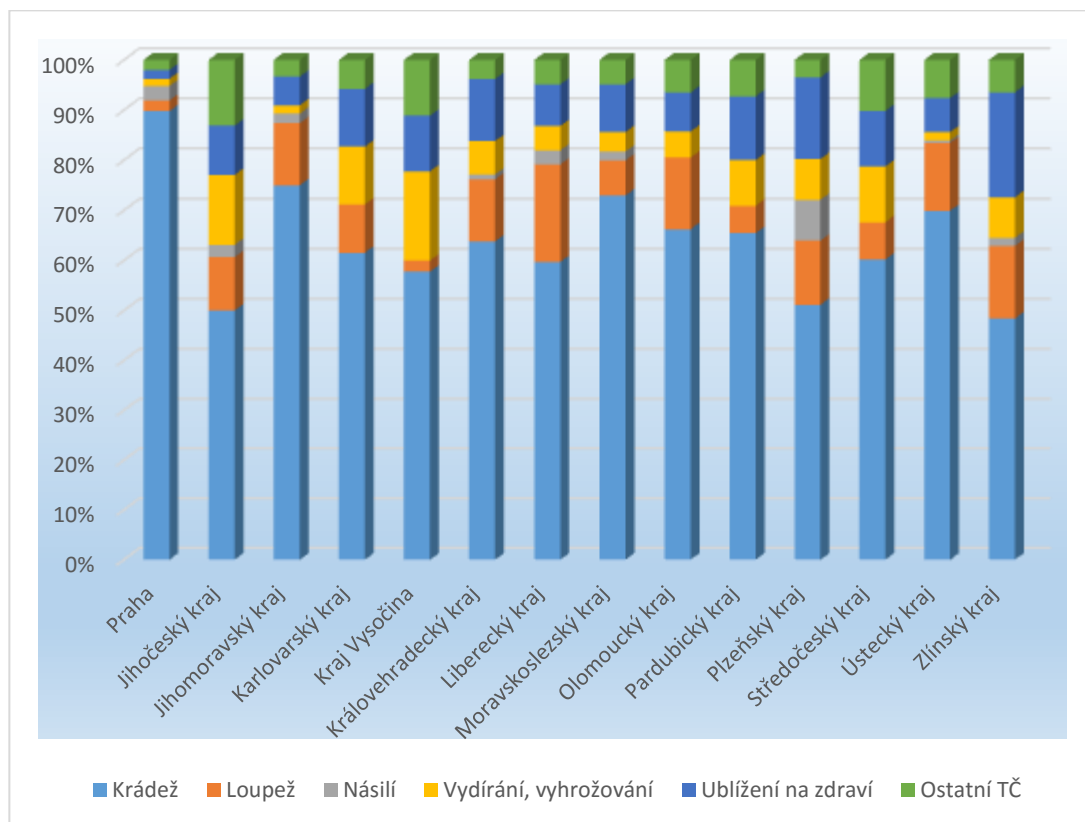
Tabulka 3 - Druhy trestné činnosti páchané na seniorech v jednotlivých krajích

	Krádež	Loupež	Násilí	Vydírání, vyhrožování	Ublížení na zdraví	Ostatní TČ
Praha	1221	29	39	20	24	27
Jihočeský kraj	61	13	3	17	12	16
Jihomoravský kraj	315	52	8	7	24	14
Karlovarský kraj	32	5	0	6	6	3
Kraj Vysočina	26	1	0	8	5	5
Královehradecký kraj	67	13	1	7	13	4
Liberecký kraj	86	28	4	7	12	7
Moravskoslezský kraj	375	36	9	20	49	25
Olomoucký kraj	102	22	0	8	12	10
Pardubický kraj	36	3	0	5	7	4
Plzeňský kraj	44	11	7	7	14	3
Středočeský kraj	130	16	0	24	24	22
Ústecký kraj	165	32	1	4	16	18
Zlínský kraj	30	9	1	5	13	4

Zdroj: Policejní prezidium České republiky

Tabulka 3 zobrazuje druhy trestné činnosti páchané na seniorech v uvedených krajích a to za rok 2014.

Graf 4 - Druhy trestné činnosti páchané na seniirech v jednotlivých krajích

Zdroj: Policejní prezidium České republiky

Na základě grafu 4, který zobrazuje druhy trestné činnosti páchané na seniirech v jednotlivých krajích za rok 2014 lze konstatovat, že nejčastější trestný čin, páchaný na seniirech, je krádež (světle modré vyobrazení). Krádež je zřejmě nejvyšší v Praze, poté v Moravskoslezském a Jihomoravském kraji. Dle grafu nejméně častý trestný čin představuje násilí (šedé vyobrazení). Opět je ale nutno konstatovat, že se jedná o statistiku, zahrnující pouze oznámené trestné činy, tedy ne skutečnou kriminalitu vůči seniorům.

5.9 Diskuse

Na základě podkladů, uvedených v tabulce č. 2, lze vyslovit domněnku, že k výraznějšímu poklesu trestné činnosti, páchané na seniorech, v roce 2014 zřejmě přispěla celá řada opatření celé společnosti, zejména:

- častější publicita konkrétních případů, při nichž byli oběťmi senioři, ve sdělovacích prostředcích, což zřejmě přispělo k vyšší opatrnosti této sociální skupiny,
- důslednější kontrolní i represivní opatření vůči organizacím, provádějícím prodejní akce, zaměřené na seniory,
- preventivní akce Policie ČR různého charakteru, zaměřené různým způsobem na sociální skupinu seniorů, s cílem zvýšit jejich informovanost zejména o způsobech trestné činnosti vůči starším osobám a tím i přispět k formování vyšší ostražitosti při kontaktech s neznámými osobami nebo při ochraně vlastního majetku či zajišťování nedotknutelnosti vlastního obydlí (bytu),

Vzhledem k tomu, že údaje o četnosti jednotlivých druhů trestné činnosti proti seniorům po krajích v roce 2014 jsou v tak velkých intervalech četnosti výskytu, je velmi obtížné z nich vyvozovat nějaké konkrétnější závěry. Na druhou stranu lze konstatovat, že přínosná ke snížení tohoto druhu kriminality mohou být jakákoliv preventivní opatření, prakticky prováděná obecními úřady i jinými státními institucemi nebo i neziskovými organizacemi. Jako pozitivní příklady lze např. uvést:

- zřízení taxislužby pro seniory za jednotnou cenu péčí některých městských úřadů (snižuje riziko vzniku krizové situace zejména pro seniory se sníženými fyzickými či psychickými schopnostmi při pohybu po veřejných komunikacích nebo i s využitím prostředků MHD),
- víceméně pravidelné besedy se seniory, organizované představiteli celé řady obcí nebo zejména místních pracovišť Policie ČR, se zaměřením na preventivní působení na účastníky těchto akcí a jejich prostřednictvím i na další seniory, jejich vrstevníky,

- častější a důslednější kontroly činnosti personálu v nejrůznějších domovech seniorů či domech s pečovatelskou službou ze strany státních orgánů s cílem zjistit či zabránit možnému páchání trestních činů vůči seniorům, případně i zajistit větší kontrolu osob, majících přístup do těchto objektů apod.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit prvotní chyby, kterých se senioři dopouštějí, a které si včas neuvědomili. Dále: Jakým způsobem si pachatelé vybudovali u poškozených seniorů důvěru? A také jaké pocity senioři bezprostředně po činu prožívali? Na základě doplnění práce o oficiální statistická data jsem se přesvědčila, že trestná činnost vůči seniorům není pouze problémem v Plzeňském kraji, kde jsem prováděla rozhovory se seniory, nýbrž problémem celorepublikovým. Pozitivním zjištěním je, že evidované trestné činy vůči seniorům značně poklesly a že nejméně častým trestným činem páchaným na seniorech je násilí. A naopak nejčastějším je krádež, o čemž jsem se sama přesvědčila na základě narativních rozhovorů se seniory.

Z rozhovorů dále vyplynuly příčiny, které vedly k viktimizaci seniorů: neopatrnost a důvěřivost seniorů, zdvořilost pachatelů. Senioři se tak v tomto případě dopustili při posuzování chyb prvního dojmu. Pocity seniorů, které bezprostředně po činu prožívali, jsou následující: stud, zoufalost a přiznání vlastní chyby. Dalším zjištěním je, že společný problém výpovědí informantů tvoří ztráta finančních prostředků a narušení soukromí. Dále fakt, že pachatelů bylo vždy více, že odhalili místo pro schovávání úspor (někdy je nevědomky k místu zavedli přímo důchodci), a že z místa činu rychle zmizeli.

Myslím si, že je vhodné o problémech, se kterými se senioři potýkají, hovořit, aby si nevhodné chování vůči nim nenechali za žádnou cenu líbit. Preventivních opatření není v tomto případě nikdy dost. Mladý člověk si totiž často neuvědomuje potíže a problémy starších lidí a pochopí je většinou až tehdy, když se s těmito lidmi setká osobně a vyslechne jejich životní příběhy. Proto by nebylo od věci rozšířit prevenci či besedy, které jsou zaměřené na seniory, i o jejich rodinné příslušníky (dětí, vnoučata). Po této zkušenosti jsem si uvědomila, že rodina, přátelé a především zdraví, je to nejdůležitější v životě, co máme.

Pokud bych měla zobecnit výsledek své práce, pak uvádím ještě častější publicitu konkrétních případů, při nichž byli oběťmi senioři a to pomocí sdělovacích prostředků, ale i vývěsek ve městech. Dále pak zintenzivnění kontrol vůči organizacím, provádějícím prodejní akce, zaměřené na seniory či rozšíření preventivních akcí Policie ČR. V domovech seniorů či domech s pečovatelskou službou by jistě pomohlo navýšení personálu za účelem častější a důslednější kontroly s cílem zjistit či zabránit možnému páchání trestních činů vůči seniorům.

Myslím si, že tato bakalářská práce, která sice není tak velkého rozsahu, a která zároveň obsahuje málo informantů, tak přesto by mohla být přínosem zejména policistům, kteří se mnou spolupracovali, jako zpětná vazba. Práce informuje o příčinách vedoucích k viktimizaci seniorů, což by mohli využít v jejich preventivní činnosti.

ZDROJE

Literární zdroje:

BOUŘA, Václav. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Vydání 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. 108 s. ISBN 80-7042-259-9.

BURIÁNEK, Jiří, et al. *Domácí násilí na mužích a seniorech*. Vydání 1. Kroměříž: Triton Praha, 2006. 108 s. ISBN 80-7254-914-6.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra; a kolektiv. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. 192 s. ISBN 978-80-247-2014-2.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. 2. přepracované vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. 368 s. ISBN 978-80-87109-19-9.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Vydání 3. Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

MŮHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 203 s. ISBN 80-210-3345-2.

NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef; a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-0262.

OLŠAN, Miroslav. *Senioři v silniční dopravě*. Praha: Ministerstvo dopravy, 2009. 52 s.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 2004. 335 s. ISBN 80-246-0841-3.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

VALERIÁN, Luboš a Jan AUFART. *Kriminologie: základy kriminologie*. Vydání 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Lékařská fakulta, 2011. 102 s. ISBN 978-80-7464-038-4.

VYKOPALOVÁ, Hana. *Násilí na seniorech*. Vydání 1. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. 65 s. ISBN 80-244-0409-5.

ZOUBKOVÁ, Ivana a Marcela MOULISOVÁ. *Kriminologie a prevence kriminality*. Vydání 1. Praha: ArmexPublishing, 2004. 148 s. ISBN 80-86795-05-5.

Internetové zdroje:

POLICIE. *Bezpečná domácnost II* [online]. [citováno 2016d-02-05].
Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/bezpecna-domacnost-ii.aspx>.

POLICIE. *Obezřetnost se vyplácí* [online]. [citováno 2016c-02-05].
Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/zpravodajstvi-uo-svitavy-obezretnost-se-vyplaci.aspx>.

POLICIE. *Podvody na seniorech* [online]. [citováno 2016a-02-05].
Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/podvody-na-seniorech.aspx>.

POLICIE. *Senioři sobě* [online]. [citováno 2016b-02-05].
Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/seniori-sobe-627170.aspx>.

Zákonná ustanovení:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Časopisy:

ŠULC, Viktorín. Nekoneční „vyráběči“ fint. *Policista*. 2015, č. 11, s. 5-7. ISSN 1211-7943.

TICHÝ, Václav. Dobrý den, jak můžeme pomoci? *Policista*. 2015, č. 11, s. 8. ISSN 1211-7943.

SEZNAM TABULEK, GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Přehled kontrol a porušení v roce 2014	26
Tabulka 2 - Četnost trestné činnosti, jenž je páchaná na seniorech	48
Tabulka 3 - Druhy trestné činnosti páchané na seniorech v jednotlivých krajích.....	50

Seznam grafů

Graf 1 - Přehled kontrol a porušení v roce 2014	27
Graf 2 - Porušení v %	27
Graf 3 - Četnost trestné činnosti, jenž je páchaná na seniorech	49
Graf 4 - Druhy trestné činnosti páchané na seniorech v jednotlivých krajích	51